

โครงการการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพ
องค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย

ศิลปวัฒนธรรม : ภาคใต้

อุดม	หนูทอง
พิทยา	บุษรารัตน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2547

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สรุปรายงานโครงการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัย วัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีภาคใต้	ก - จ
บรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์ศิลปวัฒนธรรม.....	1 - 53

สรุปรายงานโครงการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพ องค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีภาคใต้

1. บทนำ

งานศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวัฒนธรรมของภาคใต้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ก่อน ปี พ.ศ.2530 สถาบันการศึกษาของภาคใต้อันได้แก่ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รวมทั้งวิทยาลัยครูอีก 5 แห่ง เป็นสถาบันหลักขณะนั้นได้ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ทุนจากภายในสถาบัน และจากความสำเร็จส่วนบุคคล การดำเนินงานศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ดำเนิน แต่ละแห่งขาดการเชื่อมโยง ทั้งใจหทัยหรือปัญหาการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย รวมทั้งการนำการวิจัยไปใช้ ทั้งนี้เพราะเป็นงานที่ต่างสถาบันและต่างคนต่างทำ ขาดการตรวจสอบและประเมินผลอย่างจริงจัง ผลงานวิจัยที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นผลงานที่ไม่อาจบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่า มีคุณภาพหรือคุ้มกับการลงทุนลงแรงหรือไม่ งานส่วนใหญ่ถูกเหมารวมว่าอ่อนด้อยทั้งรูปแบบ วิธีดำเนินการวิจัย และเนื้อหาสาระ แต่อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าผลงานดังกล่าวเป็นบันไดหรือรากฐานสำคัญของการวิจัยด้านวัฒนธรรมภาคใต้ในเวลาต่อมา

ภายหลังจากปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา งานศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านวัฒนธรรมของภาคใต้ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ อันเป็นอนุกรรมการภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดแนวทางการวิจัยทางด้านนี้ ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในภาคใต้ได้เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะสาขาไทยคดีศึกษาและสาขาอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้ผลงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวัฒนธรรมของภาคใต้เกิดขึ้นตามมาเป็นจำนวนมาก ผลงานดังกล่าวได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย แต่ความรู้ดังกล่าวยังอยู่ในสภาพกระจัดกระจาย อีกทั้งยังมีข้อขัดแย้งและมีความเข้าใจที่แตกต่างกันอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้เพราะยังขาดการประมวลและสังเคราะห์ภาพรวมขององค์ความรู้เหล่านั้น จึงทำให้ยากต่อการพัฒนางานศึกษาค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมในอนาคตเพื่อต่อยอดความรู้ให้เกิดพลังทางความคิดและเป็นสติแก่สังคมได้อย่างแท้จริง อีกทั้งทำให้งานศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวัฒนธรรมของภาคใต้จำนวนมากยังคงมีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันอยู่ และไม่สามารถพัฒนาวิถีวิทยาในการศึกษาได้ทันการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่นับวันจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย สำหรับกรณีของวิถีวิทยาในการศึกษาหรือแนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งอาจจะขัดแย้งหรือไปกันได้บ้างก็อยู่ในลักษณะที่ไม่เข้าใจได้อย่างเป็นหมวดหมู่ชัดเจน ในส่วนนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาควบคู่

ไปเช่นกัน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ความสนใจต่อการประยุกต์ใช้ วัฒนธรรมกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง การสาธารณสุขและการเกษตร เป็นต้น ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง ซึ่งต่างก็มีความต้องการที่จะใช้ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ด้านวัฒนธรรมที่มีมาก่อนเป็นพื้นฐาน แต่เนื่องจากขาดการประมวลองค์ความรู้ ขาดความรู้รอบรู้ใน แนวคิด ทฤษฎีและวิธีวิทยา จึงเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการนำความรู้และข้อค้นพบทางวัฒนธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้มีพลังได้อย่างแท้จริง

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาหากประมวลงานศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ของภาคใต้พบว่า มีผลงานไม่น้อยกว่า 1,000 ชื่อเรื่อง คาดว่าน่าจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผลงาน เหล่านี้นอกจากมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ย้าคุณค่าของผลงานที่ผสมผสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพบนฐานความเป็นท้องถิ่นที่ชัดเจนอีกด้วย แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่า โดยทั่วไปแล้วงานศึกษาค้นคว้าวิจัยทาง วัฒนธรรมมักจำกัดอยู่ในวงแคบทั้งผู้ทำและผู้ใช้ประโยชน์ อีกทั้งไม่เอื้อต่อการนำไปใช้ประโยชน์ เชิงลึก จากสภาพปัญหาดังกล่าว การประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรม ในประเทศไทย : กรณีภาคใต้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้นอกจากเป็นพื้นฐานในการพัฒนา การศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวัฒนธรรมของภาคใต้และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นแล้ว ยังเป็น การพัฒนาองค์ความรู้ของสังคมไทย เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของนักวิชาการ ประชาชน ท้องถิ่น และผู้บริหารโครงการศึกษาวิจัยอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมและประมวลจัดทำบรรณานุกรม และบรรณนิทัศน์งานศึกษาค้นคว้าวิจัย วัฒนธรรมของภาคใต้
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านเนื้อหา และสังเคราะห์วิธีการวิจัยจากงานศึกษาค้นคว้า วิจัยวัฒนธรรมของภาคใต้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา
3. เพื่อประเมินสถานภาพองค์ความรู้ สำหรับเป็นพื้นฐานให้เห็นกรอบทิศทางในการวิจัย และพัฒนางานศึกษาค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ในอนาคต
4. โดยเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น และความซับซ้อนของ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เป็นจริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้บรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์ งานศึกษาค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมของภาคใต้ใน 10 ปีที่ผ่านมา
2. ได้องค์ความรู้งานศึกษาค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาด้านเนื้อหาและวิธีการวิจัย
3. ได้กรอบทิศทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ในอนาคตที่ผ่านการประเมินสถานภาพงานศึกษาวิจัยวัฒนธรรมของภาคใต้ที่ผ่านมา

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีภาคใต้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังนี้

1. **ระยะที่ 1** : การสำรวจบรรณานุกรมของงานการศึกษาในเขตพื้นที่ และประมวลบรรณานุกรมจากบทความในวารสาร หนังสือ เอกสารประกอบการสัมมนา วิทยานิพนธ์ หนังสือ และรายงานการวิจัย ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่ในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมาเป็นหลัก ตามกรอบประเด็นสำคัญหลัก 4 ประเด็น คือ **พลังความคิดและภูมิปัญญา อัตลักษณ์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรมกับการพัฒนา** โดยใช้แหล่งข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2. **ระยะที่ 2** : คัดสรรและจัดทำบรรณนิทัศน์ หลังจากได้สำรวจและประมวลบรรณานุกรมงานศึกษาตามกรอบประเด็นดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือและคัดสรรบรรณานุกรมมาจัดทำบรรณนิทัศน์ ตามรูปแบบดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 : บรรณานุกรม

ส่วนที่ 2 ประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการศึกษา และผลการศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ 3 : คำสำคัญ ประกอบด้วยประเด็นการศึกษา (ได้แก่ พลังความคิดและภูมิปัญญา อัตลักษณ์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมกับการพัฒนา แล้วแต่กรณี) พื้นที่ของงานที่ศึกษา กลุ่มคน วิทยานิพนธ์ ชื่อเรื่อง ใจความสำคัญ และเนื้อหาของงานในสิ่งความคิดรวบยอด เป็นต้น

3. **ระยะที่ 3** : การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านเนื้อหา วิธีการวิจัยทางวัฒนธรรม และประเมินสถานภาพขององค์ความรู้ ตามกรอบประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น คือ พลังความคิด

และภูมิปัญญา อัตลักษณ์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรม
กับการพัฒนา

4. **ระยะที่ 4** : การเสนอผลการศึกษา เสนอในรูปของเอกสารรายงานการวิจัย

2. **ผลการศึกษา**

จากการศึกษาตามวิธีการดังกล่าวมาในบทนำปรากฏผลดังนี้ จำนวนบรรณานุกรมและ
บรรณนิทัศน์ มีจำนวนชิ้นงานทั้งหมด 541 ชื่อเรื่อง จำแนกเป็นประเด็นได้ดังนี้

ประเด็น	ภาษาไทย (ชื่อเรื่อง)	ภาษาอังกฤษ (ชื่อเรื่อง)
พลังความคิดและภูมิปัญญา	225	1
อัตลักษณ์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์	72	6
ศิลปวัฒนธรรม	101	10
วัฒนธรรมกับการพัฒนา	124	2

ในส่วนของบรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์ : ประเด็นศิลปวัฒนธรรม ปรากฏผลดังนี้
บรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์ภาษาไทย จำนวน 101 ชื่อเรื่อง ภาษาอังกฤษ 10 ชื่อเรื่อง
จำแนกเป็นประเภทได้ดังนี้

ประเภท	จำนวน (ชื่อเรื่อง)
บรรณานุกรม บรรณนิทัศน์บทความภาษาไทยจากวารสาร	13
บรรณานุกรม บรรณนิทัศน์บทความภาษาไทยจากหนังสือ	36
บรรณานุกรม บรรณนิทัศน์ภาษาไทยจากวิทยานิพนธ์	36
บรรณานุกรม บรรณนิทัศน์ภาษาไทยจากหนังสือ	1
บรรณานุกรม บรรณนิทัศน์ภาษาไทยจากรายงานวิจัย	15
บรรณานุกรม บรรณนิทัศน์ภาษาอังกฤษจากวิทยานิพนธ์	10
รวม	111

ศิลปวัฒนธรรม มีขอบข่ายเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ คือ หนังสือ คติชนวิทยา
การละเล่น – ดนตรี วรรณกรรมร่วมสมัย ภาษาและวรรณกรรม พัฒนาการเขียนอักษร วิธีชีวิต
โนรา การอนุรักษ์วัฒนธรรม กวีนิพนธ์ วาทกรรม สื่อมวลชน เพลงลูกทุ่ง สิ่งแวดล้อมหัตถกรรม
ศิลปะ โบราณวัตถุสถาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี การศึกษา ช่างฝีมือ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

การแพทย์พื้นบ้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ตำนาน กีฬาพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ ชื้อบ้าน นามเมือง มหรสพ เศรษฐกิจชุมชน ศาสนา การตั้งชื่อ หนังสือбуд การบริโภค นิทานพื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนัง เครื่องประโคมการแสดง ไม้ห้วย เป็นต้น

3. ปัญหาอุปสรรค

3.1 การดำเนินงานดังกล่าวมีเวลาดำเนินการสั้นและเร่งรัดจนเกินไป โดยเฉพาะระยะเวลาในการสังเคราะห์องค์ความรู้และประเมินสถานภาพองค์ความรู้

3.2 การประสานงานเพื่อดำเนินงานร่วมกันของผู้ทำวิจัยในพื้นที่ เช่น การจัดประชุม ฯลฯ มีปัญหาเรื่องการเดินทางและความไม่ปลอดภัย

4. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนางานศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวัฒนธรรมของภาคใต้ และมีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในศาสตร์ของวัฒนธรรมและศาสตร์อื่น ๆ การมีเวลาค่อนข้างน้อยเป็นข้อจำกัดอย่างยิ่งที่อาจจะทำให้ผลงานวิจัยนี้ครอบคลุมเนื้อหาไม่ได้ทั้งหมด นอกจากนี้การสังเคราะห์และการประเมินสถานภาพจำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ ใช้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างสุ่มรอบคอบ งานวิจัยนี้จะมีความสมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางคงจะต้องขยายเวลาการทำวิจัยไปอีกระยะหนึ่ง

บรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์
ศิลปวัฒนธรรม

กลิน คงเหมือนเพชร (2542) "คิดอย่างฉาบฉวยบนวัฒนธรรมของการเมืองของคนใต้" **ทักษิณคดี** สถาบันทักษิณคดีศึกษา 52: 96-103.

บทความนี้ผู้เขียนนำเอาวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ที่มีความหลากหลายแต่ได้ผ่านการกลั่นกรองผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมอื่น ๆ จนกลายเป็นแบบแผนของชาวภาคใต้ว่าสามารถนำสาระไปใช้ทางการเมืองได้ เพราะสิ่งดังกล่าว คือความคิด ความเชื่อ ความสำนึก ความมีน้ำใจไม่ตรีจิต การเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การใช้ปัญญาในทางที่ชอบ การรู้จักหน้าที่ และการมีความซื่อสัตย์ ฯลฯ สาระที่ว่านั่นได้แก่ คนใต้ชอบนับญาติ รักพวกพ้อง ใจใหญ่ ไม่อ่อนหวาน รักอิสระ รักศักดิ์ศรี เชื่อเรื่องกรรม หัวหมอก ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาหลายประการที่แสดงถึงสภาพดังกล่าว เช่น ออกปาก เผล้งหลา ศาลากลางหน ข้าวหม้อแกงหม้อ ขนทรายเข้าวัด หลाप้อตา ขอที่ขอทาง ปักกำ และพนมข้าวเลี้ยง เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,วัฒนธรรมของชาวใต้,วัฒนธรรมการเมือง,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลิน คงเหมือนเพชร(2536-2537)"แกะรอยตำนานบนเส้นทางคลองท่อม - ตาปี" **ทักษิณคดี** 3: 116-131.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาสำรวจเส้นทางข้ามฝั่งจากตะวันตกไปสู่ตะวันออก บนเส้นทางคลองท่อม - คลองสินปุน - คลองคลองสินปุน - แม่น้ำหลวง (ตาปี) ตลอดเส้นทางมีเมืองโบราณ และโบราณวัตถุสถานปรากฏให้เห็นร่องรอยของเส้นทางติดต่อค้าขายและชุมชนโบราณ นับตั้งแต่ควบูกบัดเขาชาวปราบ เมืองเวียงสระ และเมืองนครศรีธรรมราช บนเส้นทางและชุมชนโบราณเหล่านั้นมีตำนานบอกเล่าเชื่อมโยงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏอยู่บนเส้นทางคลองท่อมถึงแม่น้ำตาปีและชุมชนโบราณในแหล่งนั้น ๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,โบราณคดี,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,ชุมชนศึกษา

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ (2547) "พลวัตด้านอักษรวิทยาของวรรณกรรมทักษิณ" **วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมปริทัศน์** (23-44) กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

งานศึกษาชิ้นนี้พบว่า บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีประเทศไทยรวมอยู่ด้วยนั้นได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดียมายาวนานประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 - 12 รูปอักษรปัลลวะเป็นรูปอักษรแบบแรกในประเทศไทยที่รับมาจากอินเดีย เข้ามาพัวพันกับการเผยแพร่ศาสนา ปรากฏอยู่ในจารึกต่าง ๆ หลายหลัก สำหรับรูปอักษรในเอกสารโบราณภาคใต้ ในช่วงพุทธศตวรรษ 15 - 17 ไม่พบหลักฐานเอกสารโบราณใด ๆ จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 พบจารึกอักษรขอมภาษาเขมร อักษรขอมภาษา

สันสกฤต อักษรขอมภาษาบาลี และอักษรมอญโบราณภาษามอญและพม่าโบราณ ครั้นถึง พุทธศตวรรษที่ 22 จึงปรากฏหลักฐานการใช้รูปอักษรในจารึกแผ่นทองคำหุ้มปัลลิวอดพระบรมธาตุ เจดีย์นครศรีธรรมราชจารึกด้วยอักษรไทยและอักษรขอม ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ จากหลักฐานนี้บ่งชี้ว่ากลุ่มชนในภาคใต้รู้จักใช้อักษรไทยและอักษรขอมบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ มาก่อนหน้านั้น ความรู้ที่ได้จากการศึกษาอารยธรรมการใช้รูปอักษรและภาษาในเอกสารโบราณของภาคใต้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา คือ รูปอักษรปัลลวะ รูปอักษรหลังปัลลวะ รูปอักษรขอมและมอญโบราณ และรูปอักษรไทยและขอม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ภาษาถิ่น,อักษรโบราณ,วรรณกรรมท้องถิ่น

ก่องแก้ว วีระประจักษ์(2547)"พัฒนาการการเขียนอักษรในหนังสือสมุดไทยและหนังสือบุต" **วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมปริทัศน์** (45-59) กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

งานศึกษาชิ้นนี้พบว่า หนังสือสมุดไทยภาคใต้เรียกว่าหนังสือบุตมี 2 ชนิด คือ สมุดไทยดำ (บุตดำ) และสมุดไทยขาว (บุตขาว) ใช้บันทึกลายลักษณ์อักษร ไม่มีเลขหน้า เรื่องราวที่บันทึกมีตั้งแต่แบบเรียนเรื่องทั่วไป กฎหมาย พงศาวดาร ฯลฯ อักษรและภาษาที่ใช้บันทึกเก่าตั้งแต่ช่วงปลายสมัยอยุธยาถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ อักษรและอักษรวิธีต่างจากปัจจุบันมาก การเขียนเนื่องจากไม่มีพจนานุกรมใช้ รูปคำจึงเขียนต่าง ๆ กัน มักสะกดคำตามเสียงที่ได้ยินไม่คำนึงว่ามีพยัญชนะใดเป็นตัวสะกด เน้นแต่เพียงว่าอ่านออกเสียงแล้วมีความหมายตามวัตถุประสงค์ที่จะสื่อกันให้เข้าใจเท่านั้น อักษรวิธีที่เขียนจึงมีมากแบบตามความสามารถของผู้เขียน นอกจากนั้นการเขียนตามคำบอกตามเสียงที่ได้ยินก็เป็นเหตุผลให้เขียนต่างกัน การประหยัดกระดาษก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เขียนต่างกันด้วย อีกทั้งการเขียนบางครั้งมีการนำอักษรขอมที่เป็นตัวเชิงมาใช้แทนพยัญชนะและไทยตัวเต็ม การเขียนอักษรในหนังสือสมุดไทยจึงมีแตกต่างกันไม่มีแบบฉบับที่แน่นอน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ภาษาถิ่น,พัฒนาการเขียนอักษร,วรรณกรรมท้องถิ่น

ชนิกรรดา เพชรชนะ(2541)'การจัดการเชิงธุรกิจหัตถกรรมแกะหนัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช'วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการธุรกิจแกะหนัง ตั้งแต่การผลิต และผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ในกระบวนการธุรกิจแกะหนัง ช่างแกะหนังจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยการปฏิบัติจริง ไม่มีการ

เรียกเก็บค่าตอบแทน เมื่อสามารถแกะได้ก็ไปประกอบอาชีพที่บ้านตนและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในบ้าน การดำเนินธุรกิจเป็นลักษณะของต่างคนต่างทำสินค้าไปสู่แหล่งขายในจังหวัดส่วนใหญ่ตามการกระจายตัวของเครือข่าย มีการแก้ปัญหาตนเองแม้องค์กรภายนอกเข้าไปส่งเสริมการรวมกลุ่มแต่ก็ไม่สำเร็จ มาตรฐานฝีมือที่ต่างกันของช่าง คืออุปสรรคสำคัญ อีกทั้งความยากจนทำให้ต้องแสวงหารายได้มาใช้ในแต่ละวันทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามกฎกติกาของกลุ่มได้ สำหรับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต นอกจากทำให้ประชาชนผู้มีอาชีพนี้มียรายได้ และมีฐานะดีขึ้นแล้วยังสร้างชื่อเสียงให้ช่างผู้แกะหนังในฐานะผู้ธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่การดำเนินธุรกิจที่ต่างคนต่างทำทำให้เกิดปัญหาต้นทุนการผลิต เกิดการแข่งขัน คุณภาพงานต่ำ รายได้น้อย และสุขภาพเสื่อมโทรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, นครศรีธรรมราช, ระบบคิดและภูมิปัญญา, วัฒนธรรมกับการพัฒนา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หัตถกรรม

ชัยชนะ จิตบุญ(2536)การศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยท้องถิ่นจังหวัดตรังวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาขั้นตอนและการประกอบพิธีกรรมและวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีงานศพของชาวไทยท้องถิ่นจังหวัดตรัง ขั้นตอนประกอบพิธีกรรม คือ วันตาย วันตั้งศพบำเพ็ญกุศล วันฌาปนกิจศพ และวันหลังฌาปนกิจศพ ขั้นตอนและการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวนี้มีลักษณะใกล้เคียงหรือมีแบบแผนเดียวกันกับประเพณีงานศพโดยทั่วไป แต่ในบางขั้นตอนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เข้าประกอบจึงทำให้ประเพณีนี้ของชาวไทยท้องถิ่นจังหวัดตรังเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากประเพณีงานศพทั่วไป เช่น การเก็บศพ การประกาศงานศพ และการกินเลี้ยง เป็นต้น งานศพของชาวไทยถิ่นจังหวัดตรังมีบทบาทและคุณค่าต่อวิถีชีวิตของคนในจังหวัดหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนาและความเชื่อ จริยธรรม ศิลปกรรม และนันทนาการ คุณค่าดังกล่าวนี้ล้วนสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต โดยเฉพาะลักษณะสังคมเกษตรกรรม และทางด้านอุปนิสัย เช่น ความมีใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี ชอบการคบค้าสมาคมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ตรัง, ระบบคิดและภูมิปัญญา, ประเพณี, พิธีกรรม

ชัยยุทธ สมประดี(2546)'ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของชาวบ้านตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา'วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณที่ปรากฏในธรรมชาติและยานพาหนะ พิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ พิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณที่ปรากฏในการเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่ามีพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องทวด คือ ทวดต้นไทร แม่นาง เป็นพิธีกรรมและความเชื่อของชาวประมง ทวดตาหมาน ฝี่บ้าน ฝี่เรือน ฝี่เปรต ที่สืบเนื่องจากประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวไทยภาคใต้ ส่วนที่ปรากฏในการเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ กาหลอ โนราโรงครู และโต๊ะครึม อันเป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษหรือที่เรียกว่า ครูหมอ ตายาย โดยแต่ละความเชื่อก็มีพิธีกรรมเพื่อการเช่นไหว้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญของชุมชน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,พิธีกรรม,ความเชื่อ,วิญญาณ

ชัยวุฒิ พิชะกุล (2541) "ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองเก่าชัยบุรี อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง" สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าชัยบุรี พบว่าดินแดนลุ่มทะเลสาบสงขลามีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 - 15 ชุมชนบริเวณคาบสมุทรสทิงพระได้พัฒนาขึ้นเป็นเมืองสทิงพระหรือกรุงสทิงพาราณสี เป็นศูนย์กลางการปกครองชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา เมื่อเมืองสทิงพระเสื่อมอำนาจ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 - 20 จึงเกิดเมืองพัทลุงทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลาใกล้กับวัดเขียนบางแก้ว ต่อมาย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านควนแร่ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 ช่วงปลายจึงย้ายไปตั้งที่เขาชัยบุรีหรือเขาเมือง หลังปี พ.ศ.2310 ย้ายเมืองไปตั้งที่อื่น โบราณสถานเมืองชัยบุรีจึงเสื่อมสภาพและถูกทำลาย จึงควรกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,พัทลุง,ประวัติศาสตร์,โบราณคดี,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ชัยวุฒิ พิชะกุล (2542) "น้ำอภิเชกในภาคใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 8 (3783-3787) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งน้ำอภิเชกที่สำคัญในภาคใต้ พบว่าหลายจังหวัดในภาคใต้มีแหล่งที่ใช้ประกอบในพิธีบรมราชาภิเษกมาแล้ว แหล่งน้ำอภิเชกในภาคใต้ที่สำคัญ อาทิ จังหวัด นครศรีธรรมราชมีบ่อน้ำพระลาน บ่อน้ำเสมาเมือง บ่อน้ำเสมาไชย บ่อน้ำประตูลำพูน น้ำห้วย เขามหาชัย และน้ำห้วยปากนาคราช ในสุราษฎร์ธานีมีแหล่งน้ำอภิเชกที่สำคัญ คือ คลองท่าเพชร คลองท่าชนะ คลองคงคาชัย บ่อน้ำพระบรมธาตุไชยา บ่อน้ำแก้ว คลองไชยา บ่อน้ำเดชา น้ำเขาห้วยแก้ว คลองราม คลองไชคราม คลองเทพา ห้วยรัตนโกศัย แม่น้ำตาปี คลองบางสวัสดิ์ ห้วยเมืองชัย น้ำธารเสด็จ คลองไกรสร คลองพระแสง คลองเบญจา คลองยัน คลองศรีสุข และคลองนารายณ์ ที่จังหวัดปัตตานี มีแหล่งน้ำอภิเชก คือ สระพลายบัว บ่อน้ำทอง บ่อน้ำไชย และบ่อน้ำฤๅษี ส่วนในจังหวัดยะลามีแหล่งน้ำ อภิเชกที่สำคัญ คือ สระแก้ว และในจังหวัดภูเก็ต มีบ่อน้ำเขาโต๊ะตะแคง และน้ำตกโดนไพร ซึ่งมีน้ำใส สะอาดตลอดปี มีความบริสุทธิ์ และเชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,ความเชื่อ,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชัยวุฒิ พิชะกุล(2544)"ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพัทลุงเก่าชัยบุรี" **ทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา** 1: 139-150.

บทความชิ้นนี้ผู้เขียนนำเสนอใน 3 ส่วน คือ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองพัทลุงเก่าชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ในส่วนของ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เมืองนี้ น่าจะเริ่มเมื่อ พ.ศ.2192 โดยย้ายมาจากเมืองพัทลุงที่ควนแร่ เมืองนี้สัมพันธ์กับหัวเมืองในภาคใต้หลายเมือง เช่นเมืองสงขลา นครศรีธรรมราช ปัตตานี ไทรบุรี เป็นต้น เมืองนี้เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ และเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการปกครองพระพุทธศาสนา ในด้านโบราณวัตถุโบราณสถานยังปรากฏกำแพงเมือง ป้อมปืนใหญ่ คูเมือง พระเสื่อเมือง คูเรือ เครื่องปั้นดินเผา วัดร้าง บ่อน้ำ ฯลฯ สำหรับการอนุรักษ์ชุมชนนี้พยายามสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน และองค์กรท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องท้องถิ่น ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างราชการกับประชาชน และมีการเก็บรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,พัทลุง,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,โบราณวัตถุสถาน, พุทธศาสนา,ประวัติศาสตร์,ท้องถิ่นศึกษา

ชาญณรงค์ เทียงธรรม(2544)'ศึกษาแผนที่ภาพกัลปนาวัดพะโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับรูปลักษณะของแผนที่ภาพและเนื้อหาของแผนที่ภาพกัลปนาวัดพะโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า เป็นสมุดไทยขาว เขียนด้วยเส้นหมึก ลักษณะของรูปภาพจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ ศาสนสถาน โบราณสถาน ธรรมชาติ ซึ่งแต่ละประเภทสามารถตรวจสอบและแบ่งย่อยเป็นประเภทต่าง ๆ ส่วนลักษณะของอักษรเป็นอักษรไทยแบบไทยย่อ ที่แพร่หลายในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ประมาณ พ.ศ.2200 - 2300 มีอักษรวิธีคล้ายกับอักษรไทยปัจจุบัน ในด้านเนื้อหาของแผนที่ภาพ ประกอบด้วย ศาสนสถาน โบราณสถาน ธรรมชาติ ผู้วิจัยได้สำรวจสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ภาพเปรียบเทียบกับสถานที่ที่มีอยู่จริงในปัจจุบันแล้วอธิบายสภาพของสถานที่นั้น ๆ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,จิตรกรรม,สมุดข่อย,กัลปนา

ชูชาติ หนูสูง(2546)'ศึกษาการจัดการป่าชุมชนป่าชายเลนบ้านดาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการป่าชุมชน วิธีการจัดการป่าชุมชน และผลกระทบของการจัดการป่าชุมชน ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลพบว่ามีปัจจัย 4 ประการที่ส่งผลต่อการจัดการป่าชุมชน คือ สภาพธรรมชาติ อันได้แก่สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืช สัตว์ น้ำและดิน ด้านเศรษฐกิจป่าชุมชนเป็นแหล่งไม้ใช้สอย ฟืน ของป่า แหล่งวางไข่และอนุรักษสัตว์น้ำ ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีผู้นำชาวบ้าน ความเชื่อหรือศรัทธา ลักษณะของชุมชน จารีตประเพณี และองค์การสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน และด้านบริหารจัดการ มีแนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับป่า มีการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก มีองค์กรดูแลป่า และมีกฎเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากร ส่วนวิธีการจัดการป่าชุมชนมีกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผนการจัดการป่าชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์แก่ชุมชน การควบคุมใช้ระเบียบของชุมชน และการรับเอาสิทธิ ต่าง ๆ สำหรับผลกระทบจากการจัดการป่าชุมชน มีผลกระทบ 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจช่วยให้ชุมชนมีอาชีพเสริม เกิดแหล่งอาหารธรรมชาติ ด้านสังคมวัฒนธรรมทำให้เกิดผู้นำ ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ความขัดแย้งลดลง ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง ด้านสภาพแวดล้อม ทำให้ป่าไม้และสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ และสภาพธรรมชาติที่ร่มรื่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ปัตตานี,ระบบคิดและภูมิปัญญา,วัฒนธรรมกับการพัฒนา,การจัดการทรัพยากร,ป่าชุมชน

เชิดชัย อุดมพันธ์(2543)'ความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของภาษาสะกอมกับภาษาดากไบและภาษาสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (สายภาษา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางภาษาของภาษาสะกอมกับภาษาดากไบและภาษาสงขลาว่าภาษาสะกอมมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายใกล้ชิดกับภาษาใด โดยใช้วิธีการศึกษาแนวภาษาศาสตร์วรรณนาและภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ พบว่า ภาษาสะกอมมีลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์แบบสองทางเหมือนกับภาษาดากไบ ภาษาสะกอมมีลักษณะการรวมเสียงวรรณยุกต์ A กับ B คล้ายภาษาสงขลา ภาษาสะกอมมีลักษณะการยัดเสียงของเสียงสระสูงดั้งเดิมเป็นเสียงยาวในคำพยางค์ปิด คล้ายคลึงกับภาษาดากไบและภาษาสงขลา ภาษาสะกอมมีการใช้ศัพท์เฉพาะกลุ่มร่วมกับภาษาดากไบและภาษาสงขลา โดยใช้คำศัพท์เฉพาะกลุ่มร่วมกับภาษาดากไบมากกว่าสงขลา จึงสรุปว่าภาษาสะกอมมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายใกล้ชิดกับภาษาดากไบมากกว่าภาษาสงขลา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,ภาษาถิ่น,ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ

ไชยา เจริญกุล(2543)'การจัดการป่าชุมชน "ป่ากราด" ของชาวบ้านตำบลละท้อน อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดป่าชุมชน "ป่ากราด" และกิจกรรมและวิธีการจัดป่าชุมชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการคือ ปัจจัยด้านกายภาพ เช่น สภาพภูมิอากาศแบบป่าฝนเขตร้อนที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของพืช ความอุดมสมบูรณ์ของป่ากราดที่มีมาแต่เดิมซึ่งบรรพบุรุษของชุมชนใช้ร่วมกัน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ป่ากราดเป็นแหล่งไม้ใช้สอยของชุมชน แหล่งฟืนและเผาถ่านและแหล่งเก็บหาของป่าของชุมชน ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม มีผู้นำที่มีความสามารถทั้งอดีตและปัจจุบันสมาชิกในชุมชนเป็นเครือญาติกัน มีความเชื่อและประเพณีเดียวกับป่า และได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ ส่วนปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีนโยบายของรัฐที่สนับสนุนให้ชุมชนจัดการป่าภายในชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน และมีความร่วมมือกันระหว่างผู้นำและสมาชิกโดยมีการควบคุมและตรวจสอบที่ดี สำหรับกิจกรรมและวิธีการจัดการป่าชุมชน มีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับป่าชุมชนด้วยการร่วมกันคิดร่วมกันทำร่วมกันใช้ประโยชน์ อีกทั้งใช้วัดและชุมชนเป็นแหล่งสร้างจิตสำนึก มีการจัดตั้งองค์กรเกี่ยวกับป่าชุมชน มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับป่าชุมชน และจัดให้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งมีการใช้การควบคุมบังคับตามกฎหมายของชุมชน เช่น ความเชื่อหรือจารีตประเพณี บทบาทของผู้นำชุมชน กลุ่มเครือญาติ และองค์กรชุมชนมาดำเนินการทำให้การจัดการป่าชุมชนมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,ระบบคิดและภูมิปัญญา,วัฒนธรรมกับการพัฒนา, การจัดการทรัพยากร

ดร.ณี บุญภิบาล (2542) "วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 11 (5128-5137) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เดิมเรียกว่า วัดพระบรมธาตุ ต่อมากระทรวงธรรมการได้เรียกชื่อเสียใหม่ว่า "วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร" วัดนี้ ตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นวัดที่เก่าแก่ มีประวัติอันยาวนาน เป็นวัดโบราณคู่บ้านคู่มืองนครศรีธรรมราช เป็นที่ตั้งของพระบรมธาตุเจดีย์ อันเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน มีโบราณสถานโบราณวัตถุอยู่เป็นจำนวนมาก โดยทางวัด ได้เก็บรักษาสิ่งของขนาดเล็กที่ทำด้วย เงิน ทอง นาค สำริด ไว้เป็นจำนวนมากทั้ง สร้อย แหวน กำไล พระพุทธรูป นอกจากนี้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารยังเป็นแหล่งเริ่มต้นของหอสมุดแห่งชาติสาขา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแหล่งกำเนิดประเพณีสำคัญต่าง ๆ และยังเป็นศูนย์รวมของการประกอบ พิธีกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวันมาฆบูชาและวันสารทเดือนสิบ เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,ศาสนา,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ดิเรก แซ่ภู(2541)"ชื่อบ้านนามเมือง : คำเรียกขานที่บ้านเขาขุนพนม" เขาขุนพนม : หมู่บ้านวัฒนธรรม (139-143) กรุงเทพฯ: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.

ชื่อบ้านนามเมืองเป็นคำที่มนุษย์ใช้เรียกชื่อสถานที่ต่าง ๆ ที่เกิดจากการตกลงและยอมรับ ร่วมกันของคนแต่ละชุมชน ชื่อบ้านนามเมืองของคนบ้านเขาขุนพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการ ตั้งชื่อตามเหตุการณ์ในอดีต ตามพันธุ์ไม้หรือสัตว์ที่มีมากในชุมชนนั้น เช่น บ้านหน้าเขาซึ่งเป็นชื่อเรียก หมู่บ้านที่อยู่ด้านหน้าเขาขุนพนม บ้านหลังเขาเป็นชื่อเรียกกลุ่มหมู่บ้านที่อยู่หลังเขาพนม บ้านนาเสน เป็นชื่อที่เรียกตามประวัติศาสตร์ซึ่งเคยเป็นนาของยายเสน บ้านคูตะเกาเป็นชื่อที่เรียกหมู่บ้านที่อยู่ติด ริมคลองเก่าซึ่งเคยเป็นคูเก็บเรือ การเรียกชื่อบ้านนามเมืองของบ้านเขาขุนพนมมีประโยชน์ ต่อการศึกษาชุมชน เนื่องจากทำให้ทราบความหมาย ที่มาของชุมชนตลอดจนทำให้เข้าใจวิธีการ ดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนนั้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,คติชนวิทยา,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,ชื่อ บ้านนามเมือง

ดุสิต ศิริรักษ์ (2547) 'วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงเพื่อชีวิตของ แสง ธรรมดา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงเพื่อชีวิตของ แสง ธรรมดา ใน 6 ด้านคือ ดัชนีครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ภาษา ค่านิยมและ ประเพณี โดยศึกษาจากผลงานเพลง 72 เพลง ที่ได้รับการบันทึกเสียงเผยแพร่ พบว่าเนื้อเพลงดังกล่าว สะท้อนให้เห็นการเข้าสู่ภาวะความเป็นครอบครัว ปัญหาของครอบครัว การทำมาหากิน อาชีพ การบริการ ปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย สภาพการเมืองการปกครองในสังคมไทย การต่อสู้ของ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื้อเพลงยังสะท้อนศิลปะการใช้คำที่แสดงอารมณ์และคุณค่า ทางสุนทรียศาสตร์ รวมทั้งการสะท้อนค่านิยมที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ เทคโนโลยีและข่าวสาร รวมทั้งประเพณีในรอบชีวิตและประเพณีในรอบปีของสังคม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สังคมวัฒนธรรม,เพลงเพื่อชีวิต,การวิเคราะห์

ถาวรีย์ บำรุง (2542)'การวิเคราะห์ความเป็นท้องถิ่นในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 - 2541' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาการวิเคราะห์ความเป็นท้องถิ่นในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 - 2541 โดยศึกษาความเป็นท้องถิ่นที่ปรากฏในสารัตถะ รูปแบบและภาษาของเพลง สารัตถะของเพลงลูกทุ่ง ภาคใต้มี 3 ประเด็นคือ สารัตถะเกี่ยวกับการรายงานข่าวและเหตุการณ์ประกอบด้วย เหตุการณ์เกี่ยวกับ ภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และเหตุการณ์ เกี่ยวกับความเป็นไปในวงการเพลง สารัตถะเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ประกอบด้วย ชีวิตชนบท สถานที่ อาชีพ และปัญหาสังคม และสารัตถะเกี่ยวกับวัฒนธรรมประกอบด้วย อาหารการกิน การใช้ ภาษา อารมณ์ ความรัก ความเชื่อ ประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน ค่านิยมและ จริยธรรม ในด้านรูปแบบ เพลงลูกทุ่งภาคใต้ใช้ฉันทลักษณ์กาพย์กลอนไทย กาพย์กลอนพื้นบ้าน และฉันทลักษณ์กาพย์กลอนที่ ปรับเปลี่ยนจากกาพย์กลอนไทยและกาพย์กลอนพื้นบ้าน ส่วนภาษาที่แสดงความเป็นท้องถิ่น ปรากฏเด่นชัดในการใช้ถ้อยคำ และสำนวน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ระบบคิดและภูมิปัญญา,วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง, อัตลักษณ์ภาคใต้

ทรงพรรณ สัมมะโต (2542) 'ศึกษาตระพังในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพของตระพัง การใช้ประโยชน์จากตระพัง ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาตระพัง พบว่าตระพังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร สถานที่ตั้งของตระพังมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชน ได้แก่ บริเวณพื้นที่เกษตรกรรม บริเวณชายฝั่งทะเล เป็นต้น การใช้ประโยชน์จากตระพัง ได้แก่ ด้านการอุปโภคบริโภค ด้านเกษตรกรรม ด้านคมนาคม เป็นต้น ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาตระพัง คือ ปัญหาความตื้นเขิน น้ำเน่าเสีย และการบุกรุกพื้นที่ที่ตระพัง มีแนวทางในการพัฒนา คือ การขุดลอกตระพังเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสาธารณะ ประโยชน์ การพัฒนาให้เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การจัดภูมิทัศน์ให้เป็นสถานที่พักผ่อน และการอนุรักษ์เป็นแหล่งโบราณคดี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, สงขลา, วัฒนธรรมกับการพัฒนา, ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, การจัดการทรัพยากร

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ (2542) "เขาคา : แหล่งโบราณคดี" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 2 (775-780) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

เขาคาเป็นแหล่งโบราณคดีแห่งหนึ่งในชุมชนโบราณท่าศาลา - สีชล มีการสำรวจพบโบราณสถานซากสิ่งก่อสร้าง และโบราณวัตถุจำนวนมาก สิ่งก่อสร้างโบราณที่สำคัญของแหล่งโบราณคดีเขาคาคือ โบราณสถานด้านใต้ สระน้ำ และโบราณสถานด้านทิศเหนือ ซึ่งแต่ละแห่งมีการขุดค้นพบชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและส่วนประกอบของอาคาร รวมทั้งโบราณวัตถุอีกจำนวนมาก จากหลักฐานที่ค้นพบในแหล่งโบราณคดีเขาคาและบริเวณโดยรอบ สันนิษฐานได้ว่าเขาคาเคยเป็นที่ประดิษฐานศาสนสถานในศาสนาฮินดู นอกจากจะเป็นไปตามคตินิยม ความเชื่อทางศาสนาฮินดูที่สร้างเทวาลัยไว้บนยอดเขา เพื่อเป็นที่ประทับของเทพเจ้าสูงสุดแล้วยังแสดงถึงภูมิปัญญาในการเลือกสรรทำเลที่ตั้งศูนย์รวมชุมชนให้สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในชุมชนโบราณท่าศาลา - สีชล อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของชุมชนภาคใต้ในสมัยก่อนอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, นครศรีธรรมราช, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, โบราณคดี, ความเชื่อ

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ (2542) "ตะกั่วป่า : ชุมชนโบราณ" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 6 (535-2556) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้กล่าวถึงชุมชนโบราณตะกั่วป่าว่าเป็นชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์มีแหล่งโบราณคดีสำคัญ คือ แหล่งโบราณคดีเขาเวียง แหล่งโบราณคดีควนพระเหนือ และแหล่งโบราณคดีเหมืองทอง ทั้ง 3 แหล่งตั้งอยู่ในแนวลำน้ำตะกั่วป่า หลักฐานซึ่งพบที่แหล่งโบราณคดีเขาเวียง ได้แก่ เทวรูปประทับนั่ง ฤๅษีมารกัณฑ์ พระวิษณุหรือพระนารายณ์ ฯลฯ ที่พบที่แหล่งโบราณคดีควนพระเหนือ คือ เทวรูป อิฐฐาน ราก ฯลฯ ที่พบที่แหล่งโบราณคดีเขาเหมืองทอง คือ ลูกปัด ถ้วยกระเบื้องเคลือบเขียว ไห 4 หูเคลือบ มีพวย ขวานหินขัดมีป้า ฯลฯ จากหลักฐานดังกล่าวแสดงว่า ที่ชุมชนตะกั่วป่าเคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณทั้งนี้เพราะเป็นชุมชนเมืองท่าที่ใช้เป็นเส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรไปยังชุมชนอื่นเพื่อเข้าไปติดต่อค้าขายหรือดำเนินกิจการค้า

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,พังงา,โบราณคดี,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,โบราณวัตถุ

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ (2542)"ท่าชนะ : ชุมชนโบราณ" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 7 (3271-3278) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของชุมชนท่าชนะ พบว่ามีแหล่งโบราณคดีสำคัญ คือ วัดพระพิฆเนศวร วัดท่าม่วงหรือวัดอัมพาวาส และวัดถ้ำใหญ่ มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นชุมชนที่อยู่ในวงล้อมของลำคลองตอนเหนือตอนใต้กับแนวเขาเป็นพรมแดนของชุมชน ซึ่งถือเป็นเส้นทางติดต่อที่ดี นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า กลุ่มชุมชนรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนท่าชนะในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ดำรงชีวิตในพื้นที่ป่าเขา นักโบราณคดียังสันนิษฐานอีกว่า การก่อตั้งเป็นชุมชนในบริเวณนี้ น่าจะเริ่มตั้งแต่ไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ 10 หลักฐานทางโบราณคดีที่มีโบราณคดีของกลุ่มชนก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ขวานหินขัด ยังคงตกทอด และให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่ปะปนกัน ในชุมชน ต่อมาชุมชนโบราณท่าชนะได้พัฒนาขึ้นเป็นชุมชนเมืองท่า นอกจากรับซื้อขายวัตถุสินค้าของจีนแล้ว ยังเป็นสถานีการค้าสำหรับวัตถุประเภท เครื่องประดับ เช่น ลูกปัด กำไล แหวน จี้ห้อยตามแบบอย่างที่ได้รับมาจากอินเดีย อหรับ และแถบเมดิเตอร์เรเนียน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สุราษฎร์ธานี,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,โบราณคดี,โบราณวัตถุ

อำรงสวัสดิ์ บุญจุน(2544)'ชีวประวัติและผลงานของหนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล (พร้อม บุญฤทธิ์)' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ศึกษาชีวประวัติและผลงานของหนังตะลุงพร้อมน้อย ตะลุงสากล พบว่า เป็นบุตรของนายพรัด บุญฤทธิ์ ซึ่งเป็นนายหนังตะลุงชื่อดังที่รู้จักกันในนาม "หนังกรายชายแดน" หรือ "หนังพรัดโห" จึงได้แบบอย่างฝึกหัดหนังตะลุง และแสดงหนังตะลุงจนมีชื่อเสียง มีผลงานการแสดงที่ได้รับการยอมรับ แข่งขันชนะเลิศ มีรางวัลเกียรติยศมากมาย รวมทั้งการให้บริการและช่วยเหลือสังคม จนได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง ในนามพรรคประชาธิปัตย์ถึง 3 สมัย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, พัทลุง, การสืบทอดภูมิปัญญา, หนังตะลุง

นงคราญ ศรีชาย(2544)"ตามรอยศรีวิชัย : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศรีวิชัย" สำนักพิมพ์บริษัท มติชน จำกัด.

งานศึกษาค้นคว้าชิ้นนี้ได้นำข้อมูลเดิมมาใช้ในการประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเดิม คือ เอกสารจีน ได้แก่ บันทึกหลวงจีนอี้จิง หนังสือจุฬานฉี หนังสือหลังไหวโตต้า จดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง เอกสารอาหรับ ได้แก่ บันทึกสุไลมาน และบันทึกมาซูดี จารึก ได้แก่ จารึกสุมาตรา จารึกไทย และจารึกอินเดีย โบราณวัตถุและโบราณสถาน ได้แก่ ของสุมาตรา ชวา และไทย (ไชยา) ผลการวิเคราะห์ได้สรุปการวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่อง คำว่า "ศรีวิชัย" ที่ตั้งของศรีวิชัย กำเนิดของศรีวิชัย การวิเคราะห์ข้อขัดแย้ง ศูนย์กลางของศรีวิชัย การเมืองของศรีวิชัย เศรษฐกิจของศรีวิชัย สภาพสังคมของศรีวิชัย กรุงศรีวิชัยที่ไชยา และบทสรุปการสังเคราะห์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, สุราษฎร์ธานี, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, โบราณคดี

นเรศ ศรีรัตน์ (2542) "โนรา" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 8 (3871-3920) กรุงเทพฯ ฯ .

โนรา เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่มีการสืบทอดกันมายาวนานในภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้องการรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่องและบางโอกาสก็แสดงเป็นคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม ในสมัยก่อนโนรามีตัวรำเพียงตัวนายโรง ตัวนาง และตัวตลก เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง คือ ฉิ่ง กลอง ทับ โหม่ง การแสดงโนราแต่ละครั้งก็จะมีลำดับการแสดงโดยเริ่มตั้งแต่การตั้งเครื่องประโคมดนตรี เพื่อขอที่ขอทาง เมื่อเข้าโรงแสดงเรียบร้อยแล้วต่อด้วยการโหมโรง เชิญครูโดยการขับร้องบทไหว้ครู แล้วต่อด้วยการปล่อยตัวนางออกมารำ ต่อด้วยการออกพรานหรือออกตัวตลก ลำดับต่อมาคือ ออกตัวนายโรง สุดท้ายก็เล่นเป็นเรื่อง โนราที่มีการแสดงในภาคใต้มีหลายชนิดด้วยกัน คือ โนราโกลน เป็นการละเล่นล้อเลียนโนราจริง โนราแขกเป็นการละเล่นที่มีในแถบจังหวัดยะลา ปัตตานี ใช้ภาษามลายูในการขับร้อง

โนราผีเป็นการละเล่นในงานศพ โดยรวบรวมผู้ที่มีฝีปากทางบทกลอนมาขับร้องในงานศพ โนราลงครู เป็นการเชื้อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นโนรามาเข้าทรง เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โนราโหล่นหรือโนราขี้เมาเป็นการแสดงเชิงล้อเลียนโนราและโนราแขก มักจะแสดงกันแถบ 4 จังหวัด ชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ระบบคิดและภูมิปัญญา,การละเล่นพื้นบ้าน,ความเชื่อ

นุชนาถ เหลาะดูวี(2537)'การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี'วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (วรรณคดี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเพื่อรวบรวมจำแนกและจัดประเภทข้อมูลนิทานพื้นบ้าน ตามรูปแบบของเรื่อง และศึกษาโลกทรรศน์ของชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานีจากนิทานพื้นบ้าน พบว่ารวบรวมนิทานได้จำนวน 81 เรื่อง จำแนกตามรูปแบบได้ 9 ประเภท ที่พบมากที่สุดคือ นิทานคติ รองลงมาคือ นิทานปรัมปราและนิทานมุขตลก ที่พบน้อยที่สุดคือ นิทานเข้าแบบ ในด้านโลกทรรศน์ชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี มีทั้งโลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ มนุษย์มีต่อธรรมชาติ และที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ นิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี เป็นจินตนาการที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานีเอาไว้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ปัตตานี,ชาวไทยมุสลิม,นิทานพื้นบ้าน,โลกทรรศน์,คติชนวิทยา

ประกา นนทมิตร (2541)"ถ้าในเขขุนพนมตำนานปริศนาแห่งภูผาหิน" **เขขุนพนม : หมู่บ้านวัฒนธรรม** (43-49) กรุงเทพฯ ฯ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.

เขขุนพนมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชจากการสำรวจปรากฏว่าพบถ้ำจำนวนมากภายในเขขุนพนมมีทั้งถ้ำที่อยู่เชิงเขาและถ้ำที่อยู่บนเขา ถ้ำที่มีความสำคัญ คือ ถ้ำพระเจ้าตากซึ่งเชื่อกันว่าเป็นถ้ำที่พระเจ้าตากสินมหาราชเคยประทับ คือ ถ้ำตากฟ้าซึ่งเป็นถ้ำที่ชาวบ้านเชื่อว่าพระเจ้าตากสินใช้หลบภัยเมื่อครั้งที่เสด็จหนีมาจากกรุงธนบุรี และถ้ำใต้ฝ่าพระบาทเป็นที่หลบซ่อนขององครักษ์ นอกจากถ้ำดังกล่าวแล้วยังมีถ้ำที่มีความสวยงามอีกมากมายทั้งถ้ำนางชี ถ้ำคูร่า ถ้ำค้างคาว ถ้ำลอด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,ตำนานพื้นบ้าน,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประภาส ทองนิล(2542)'ศึกษาเครื่องมือประมงพื้นบ้านของชาวบ้านในจังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือประมงพื้นบ้านของชาวบ้านในจังหวัดสงขลาโดยศึกษาเครื่องมือประมงประจำที่ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปทำการประมงในที่ต่าง ๆ ได้ เพราะเป็นเครื่องมือขนาดใหญ่ และมีอุปกรณ์ประกอบมาก เครื่องมือประเภทนี้ ได้แก่ ไซดักกุ้ง ไซนั่ง บาม ใโปะน้ำลึก โพงพางหลัก ยอ เป็นต้น และเครื่องมือประมงไม่ประจำที่ เป็นเครื่องมือที่สามารถเคลื่อนย้ายไปทำการประมงในที่ต่าง ๆ ได้ง่าย เพราะเป็นเครื่องมือที่มีขนาดเล็กและมีอุปกรณ์ประกอบไม่มากนัก ได้แก่ กัด ช้องนั่ง จันหอยหวาน ฉมวก ไซนอน เบ็ด ยอมือ สุ่ม เป็นต้นเครื่องมือประมงเหล่านี้จะมีลักษณะ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำ การใช้ประโยชน์และการเก็บรักษาที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,ประมงพื้นบ้าน,หัตถกรรมพื้นบ้าน,การอนุรักษ์วัฒนธรรม

ประมวล มณีโรจน์ (2535-2536) "ชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาในเรื่องสันสมัยใหม่ : ภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป" **ทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา** 1: 96-113.

บทความนี้ผู้เขียนมีความเชื่อว่า สังคมมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของวรรณกรรมและวรรณกรรมเป็นเครื่องมือบันทึกสังคม ด้วยเหตุนี้จึงได้นำเอาเรื่องสันที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา มาศึกษาได้แก่เรื่อง เหล่าลูกหลานคนจน ของคมสัน พงษ์สุธรรม เพื่อนบุญย์ ของไพฑูรย์ ธีัญญา ชายแกริมทะเลสาบสงขลา ของพนม นันทพฤกษ์ ความตกต่ำ ของไพฑูรย์ ธีัญญา ปาดังเบซาร์ ของพนม นันทพฤกษ์ และคุณธรรมยี่หื้อใหม่ ของวิสรชนีย์ นาคกร จากการศึกษาดังกล่าว แม้จะไม่เห็นภาพชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาในประเด็นต่าง ๆ เด่นชัดนักแต่ก็ให้ภาพลักษณ์บางประการที่น่าสนใจ เช่นความคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของการยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา สภาพของความเป็นนักเลงท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป ความคิดความเชื่อในยุคที่น้ำเงินสำคัญกว่า ความดิ้งาม ความรักความเป็นห่วง ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่หล่นหายไป ในสังคมยุคใหม่ เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ลุ่มทะเลสาบสงขลา,วรรณกรรมกับสังคม,วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง

ปรีชา จันทรมณี (2536)'วัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้านในเขตกิ่งอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง'
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

จากการศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้านในเขตกิ่งอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง พบว่าประวัติชื่อบ้านมีชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศ เรียกตามชื่อพันธุ์ไม้เรียกตามชื่อสัตว์ เรียกตามชื่อบุคคลและเรียกตามชื่อสถานที่ ประวัติชื่อบ้านในเขตกิ่งอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง สามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมด้านการเลือกที่อยู่อาศัยซึ่งมีหลายลักษณะ คือ ที่ลุ่ม ที่ดอน แม่น้ำ คลอง ทะเลสาบ คลองทุ่งโล่ง ด้านการประกอบอาชีพทำให้ทราบว่ามีการเกษตรกรรม ทำสวน เป็นอาชีพหลัก ด้านความเชื่อทำให้ทราบว่ามีความเชื่อเรื่องความฝัน ไสยศาสตร์ ผีบรรพบุรุษ คำสาบาน ด้านภาษามีการตัดพยางค์ของคำเพื่อสะดวกรวดเร็ว และสร้างคำขึ้นใหม่ใช้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,พัทลุง,คติชนวิทยา,ชื่อบ้านนามเมือง

ปรีชา นุ่นสุข และ เฉลียว เรืองเดช (2542) "แต่งงาน : วัฒนธรรมไทยพุทธ" สารานุกรมวัฒนธรรม
ไทยภาคใต้ เล่ม 6 (2780-2795) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้กล่าวถึงประเพณีแต่งงานในวัฒนธรรมไทยพุทธว่าในภาคใต้แต่ละถิ่นเรียกไม่เหมือนกันบางถิ่นเรียกว่า "ไหว้เมีย" บางท้องถิ่นเรียกว่า "กินเหนียว" บางท้องถิ่นเรียกว่า "วันไหว้" แต่ในปัจจุบันนิยมใช้คำว่า "แต่งงาน" แต่เดิมชาวภาคใต้ใช้การแต่งงานเป็นเครื่องวัดความบรรลุนิติภาวะชายที่จะแต่งงานต้องมีความเชื่อและประเพณีนิยม คือ การเกี่ยวพาราสีและการผูกสัมพันธ์ การทาบทาม การสูขอและการแต่งงาน การเกี่ยวพาราสีและการผูกสัมพันธ์ คือ เริ่มจากการแสวงหาคู่หนุ่มที่บ้านไหนมีลูกสาวถ้าเกิดพอใจเริ่มหาทางผูกสัมพันธ์เรียกว่า "บ้านหญิง" การทาบทาม คือ มีมือหนุ่มเลือกหญิงแต่งงานก็จะดำเนินการทาบทามตามประเพณี การสูขอชั้นนี้ของภาคใต้เรียกว่า "ขอเมีย" เป็นการกระทำ 2 ขั้นตอน คือการสูขอและการหมั้น วันแต่งงาน เรียกว่า "ไหว้เมีย" หรือ "วันไหว้" นอกจากนี้จะมีพิธีการเรียงสาดเรียงหมอน คือ ญาติของฝ่ายเจ้าสาวจะหาฤกษ์วันดีสำหรับมอบห้องหอให้แก่คู่บ่าวสาว ในปัจจุบันประเพณีการแต่งงานของชาวภาคใต้ได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น แต่เดิมในสมัยก่อนการแต่งงานต้องหาฤกษ์ยามอย่างเคร่งครัด แต่ในสมัยนี้ไม่ค่อยจะเคร่งครัดกัน รูปแบบการแต่งงานซึ่งเป็นประเพณีที่ดีงามจึงถูกความเอาแต่สะดวกทำลายไปทุกขณะ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ประเพณีท้องถิ่น,การแต่งงาน,อัตลักษณ์

ปรีชา นุ่นสุข(2542)"เกาะคอเขา : แหล่งโบราณคดี" สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคใต้ เล่ม 2 (495-503) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

แหล่งโบราณคดีเกาะคอเขา หรือแหล่งโบราณคดีทุ่งตึก ตั้งอยู่บนเกาะคอเขา อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา หลักฐานโบราณคดีที่สำคัญตั้งอยู่ในบริเวณทุ่งตึก หรือเหมืองทอง มีซากอาคารโบราณสถานอยู่หลายแห่ง และยังพบฐานเทวรูป เหรียญเงินอินเดีย เศษทองคำ และผงทรายทอง แต่ในปัจจุบันโบราณสถานนี้ได้ถูกทำลายไป คงเหลือเพียงซากของฐานบางส่วนเท่านั้น จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีแล้วพบเศษภาชนะดินเผา ซึ่งอยู่ในช่วงทศวรรษของจีน และเครื่องแก้วของชาวเปอร์เซีย สันนิษฐานว่าบริเวณแห่งนี้ อาจจะเป็นศูนย์กลางในการค้าขายของศรีวิชัย นอกจากนี้ในบริเวณดังกล่าวยังพบโบราณวัตถุอีกจำนวนมาก คือ ประติมากรรมเทพีและไอรส ฐานเทวรูปแท่นหินปูน ลูกปัดชนิดต่าง ๆ และเศษภาชนะดินเผา ซึ่งมีทั้งภาชนะดินเผาประเภทพื้นเมือง และภาชนะดินเผาที่มาจากต่างประเทศ ทั้งภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาล แบบฉาง - ซา ของจีน แบบเนื้อดินเผาเคลือบขาว เข้ม ภาชนะดินเผาแบบเคลือบสีเขียว พวกไหปากแคบ ถ้วยชามต่าง ๆ และภาชนะดินเผาเคลือบสีฟ้า แต่ไม่พบในลักษณะที่สมบูรณ์มากนัก จึงสันนิษฐานได้ว่าคงเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างชาติ ๆ ที่สำคัญมาตั้งแต่โบราณ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,กระบี่,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,โบราณคดี,โบราณวัตถุ

ปิยาภรณ์ ศรีทองใส (2544)"ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฎี และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฎีในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา"วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฎีในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า สถาปัตยกรรมดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็นหลายลักษณะ คือ กุฎีไม้ กุฎีก่ออิฐถือปูนและกุฎีแบบผสม กุฎีไม้จะพบมากที่สุด มีทั้งกุฎีเดี่ยว และคณะกุฎี ซึ่งต่างก็มีผังพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านยาวกว่าด้านกว้าง เล็กน้อยต่างกันที่ผังพื้นของคณะกุฎีมีขนาดใหญ่กว่ากุฎีไม้มีรูปแบบเป็นเรือนไทยเดิมภาคใต้ ส่วนฐานมีเสาที่มีดินเสาทั้งต่ำและสูง มีบันไดทั้งที่ทำด้วยไม้และคอนกรีต ส่วนตัวอาคารปูพื้นด้วยไม้กระดานแบบปูชิด และไม้หลาวชะโอนเหลาแบบปูฟากฝาผนังบังกันด้วยไม้กระดานแบบซ้อนเกล็ด มีประตูและหน้าต่างทำด้วยไม้ ส่วนหลังคาเป็นแบบจั่วมากที่สุด ที่พบรองลงมา คือ กุฎีก่ออิฐถือปูน มีทั้งแบบชั้นเดียวและแบบสองชั้น รูปแบบคล้ายเรือนเครื่องก่อและแบบไทยสากล ส่วนฐานมีเสาคอม่ออยู่ใต้ดิน ตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนหลังคาเป็นแบบจั่วและแบบบลานอ ส่วนกุฎีแบบผสมจะพบน้อยที่สุด มีทั้งแบบชั้นเดียวและ

สองชั้น ชั้นล่างมีรูปแบบโครงสร้างอย่างถูกต้องอิฐ ก้อนปูน ชั้นบนมีรูปแบบโครงสร้างอย่างถูกต้องไม้ ส่วนในด้านคติความเชื่อบางอย่างน้อยกว่า เพราะถือว่าวัดเป็นเขตอภัยทาน แต่คติความเชื่อบางอย่างยังปรากฏอยู่ในขั้นเตรียมการก่อสร้าง ขั้นการก่อสร้าง และชั้นอยู่อาศัย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน

พงษ์จันทร์ คล้ายอุดม(2545)"การศึกษารูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มผลิตภัณฑ์กระจูด บ้านห้วยลึก ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี" สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

งานชิ้นนี้พบว่า ชุมชนบ้านห้วยลึกเป็นชุมชนที่ร่วมกันทำผลิตภัณฑ์สานกระจูดที่ได้รับการยอมรับและได้รับความนิยมในการนำไปใช้ของคนทั่วไปอย่างกว้างขวาง การที่ประสบความสำเร็จเช่นนี้เพราะว่ามีผู้นำในการผลิตที่ดี เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชนในด้านการผลิต มีการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างประณีต งานทุกชิ้นที่ทำขึ้นมาจะได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญของกลุ่ม แต่ก็มีปัญหาในด้านการดำเนินงานเช่นสมาชิกบางรายไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน นอกจากนั้นบางครั้งยังมีปัญหาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด วัตถุดิบ ในการผลิต แต่กลุ่มได้พยายามดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงไปได้บางส่วน กลุ่มนี้จึงค่อนข้างประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สุราษฎร์ธานี,วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,การจัดการทรัพยากร,หัตถกรรม

พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2540) "การละเล่นพื้นบ้าน : บทประมวลเพื่อเสนอภาพรวม" **ทีทรรศน์วัฒนธรรม** (69-84) กรุงเทพฯ ฯ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้เป็นการประมวลเพื่อเสนอภาพรวมของการละเล่นพื้นบ้าน ในเรื่องความหมายและลักษณะของการละเล่นพื้นบ้าน มูลเหตุการเกิดการละเล่นพื้นบ้าน บทบาทของการละเล่นพื้นบ้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของการละเล่นพื้นบ้าน รวมทั้งแนวทางการศึกษา การละเล่นพื้นบ้าน ทั้งการศึกษาเชิงประวัติ รูปแบบหรือองค์ประกอบในการเล่น บทบาทและหน้าที่ต่อสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างการละเล่นพื้นบ้านกับศิลปวัฒนธรรมและศาสตร์อื่น และการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,การละเล่นพื้นบ้าน,สื่อพื้นบ้าน,การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2542) "ทำบุญเดือนสิบ : ประเพณี" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 7 (3384-3394) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

การทำบุญเดือนสิบเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่เนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาว่า ในปลายเดือนสิบบรรพบุรุษซึ่งล่วงลับไปแล้วโดยเฉพาะผู้ที่มีบาปตกนรกอยู่ซึ่งเรียกว่า "เปรต" จะได้รับการปล่อยตัวให้ขึ้นมาพบลูกหลาน และญาติพี่น้องของตนในเมืองมนุษย์ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และให้กลับไปอยู่เมืองนรกดังเดิมในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านจึงจัดให้มีการทำบุญเป็นประเพณีขึ้นในวันดังกล่าว การทำบุญสารทเดือนสิบเป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางด้านจิตใจของผู้ปฏิบัติที่มีต่อบุรพชน เป็นค่านิยมที่ชาวใต้ให้ความสำคัญยิ่ง เมื่อใกล้ถึงวันทำบุญเดือนสิบ ทุกครอบครัวต่างตระเตรียมข้าวของให้พร้อมเพื่อการทำบุญที่ขาดไม่ได้คือ ขนม 5 อย่าง ถือกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญ คือ ขนมพอง ขนมลา ขนมกง ขนมดีซำ และขนมบ้า และผู้ที่จากภูมิลำเนาไปอยู่ที่อื่นก็จะกลับสู่ถิ่นใต้บ้านเกิดของตน การทำบุญเดือนสิบจึงเป็นงานประเพณีที่ก่อให้เกิดการชุมนุมเครือญาติได้อีกทางหนึ่ง การทำบุญเดือนสิบนี้ได้รับเอาวัฒนธรรมจากอินเดีย แล้วแผ่กระจายไปยังแหล่งอื่น นอกจากนี้จะมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ยังเป็นการแสดงความชื่นชม ในโอกาสที่ชาวบ้านได้รับผลผลิตทางการเกษตร อีกทั้งเป็นการอำนวยความสะดวกในด้านปัจจัยอาหารแต่ภิกษุสงฆ์ในช่วงฤดูฝนอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ประเพณี,ความเชื่อ,พิธีกรรม

พ่วง บุชรรัตน์ (2542) "เวทมนตร์คาถา : ความเชื่อ" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 15 (7246-7249) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

เวทมนตร์คาถาที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง เรียกว่า ไสยศาสตร์ ผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องนี้ได้กล่าวว่า ประสบผลสำเร็จมามาก เรื่องของเวทมนตร์คาถานี้ชาวไทยภาคใต้ ถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาล ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องนี้ก็ยังคงมีอยู่อันได้แก่ การปลุกเสกวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง แม้แต่พิธีกรรมทางพุทธศาสนาก็ยังมี นั่นคือ การเจริญพุทธมนต์ประพรมเพื่อความเป็นสิริมงคล และเมื่อย้อนกลับไปในอดีตก็จะพบว่าใครก็ตามที่รอบรู้เชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์ก็จะเป็นที่ยอมรับของสังคม เวทมนตร์คาถามีมาก บทบางบทมีที่ใช้เฉพาะเรื่อง ซึ่งคนโบราณจะหวงแหนเป็นความลับโดยเชื่อว่า ถ้าบอก ผู้อื่นเวทมนตร์จะเสื่อม เมื่อผู้เฒ่าล้มตายเป็นตำรับตำราก็นสูญหายตามไปด้วย ในการเรียนรู้บูรณาจารย์เจ้าของเวทมนตร์คาถาจะห้ามมิให้ผู้เรียนตั้งอยู่ในความประมาท ห้ามประพฤติผิดครรลองครองธรรม ห้ามทำทายเป็นประหลาดเป็นเด็ดขาด เพราะเวทมนตร์คาถามีไว้สำหรับใช้ในยามจำเป็นหรือยามคับขันเท่านั้น ซึ่งผู้เรียนต้องมีความเชื่อมั่น มีสมาธิแน่วแน่ เวทมนตร์คาถาจึงจะขลัง

ศักดิ์สิทธิ์และเป็นจริงได้อย่างที่ผู้เรียนต้องการ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ความเชื่อ,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,การถ่ายทอดวัฒนธรรม

พัชรีย์ ช่างคณิน(2537)'การศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบสองของชาวอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานชิ้นนี้พบว่าประเพณีทำบุญเดือนสิบวิวัฒนาการมาจากประเพณีเปตพลีของศาสนาพราหมณ์ในประเทศอินเดีย เริ่มมีการปฏิบัติครั้งแรกในประเทศไทยที่นครศรีธรรมราช เพราะเป็นเมืองศูนย์กลางของศาสนาพุทธและพราหมณ์ ไม่ปรากฏว่าเริ่มเมื่อใด ประเพณีนี้ทำกันในวันแรม 1 ค่ำ และวันแรม 14 - 15 ค่ำ เดือนสิบ สำหรับประเพณีในวัน 14 - 15 ค่ำ เดือนสิบจะมีการเตรียมการของทางวัด และทางบ้าน คือเตรียมอาหาร และจัดหุ้รับ ในชั้นปฏิบัติมีการ ยกหุ้รับ - แห่หุ้รับ ถวายภัตตาหาร ตั้งเปรต - ซิงเปรต ฉลองหุ้รับ และบังสุกุล ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณ กรรมและกฎแห่งกรรมชาติ - ภพ ผลทาน และอานิสงส์ของความกตัญญู

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ศาสนา,ประเพณี,ความเชื่อ

พานิช ทินนิมิตร (2542) "ประมงในภาคใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 9 (4295-4311) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

การประมงในภาคใต้แบ่งได้เป็น การประมงน้ำจืด การประมงน้ำกร่อยและการประมงทะเล การประมงน้ำจืดมีทั้งการประมงในแหล่งน้ำจืดธรรมชาติ และการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อหรือร่องสวน สัตว์น้ำจืดที่สำคัญได้แก่ ปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ ปลาไหล กุ้งก้ามกรามและตะพาบน้ำ ส่วนการประมงน้ำกร่อยนั้นจะจับสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลาและสาหร่าย ปัจจุบันมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างมาก จึงมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทดแทน ส่วนการประมงทะเลเป็นการจับสัตว์น้ำที่เจริญเติบโตเองโดยธรรมชาติ การประมงทะเลมีทั้งการประมงทะเลชายฝั่ง การประมงทะเลนอกฝั่ง และการประมงน้ำลึก ปัจจุบันการประมงทะเลมีปัญหาเพิ่มขึ้นทุกวันเพราะปัญหาเรื่องน้ำเสีย สัตว์น้ำมีปริมาณน้อยลง มีการจับสัตว์น้ำมากขึ้นเรื่อย ๆ ปาชายเลนถูกทำลายและความสมบูรณ์ของน้ำลดลงทำให้แม่น้ำและทะเลเน่าเสียส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำนานาชนิด เนื่องจากภาคใต้ที่มีคาบสมุทรยาวและมีสองฝั่งทะเล ทำให้การประมงกลายเป็นวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุ

คน โดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยมุสลิมที่นับว่ามีความรู้ความชำนาญในอาชีพนี้มาก สำหรับวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น คือ อุตสาหกรรมการแปรรูปสัตว์น้ำ การทำอุปกรณ์และเครื่องมือจับสัตว์น้ำ การทำข้าวเกรียบกุ้งและปลา การทำน้ำบูดู การทำกะปิและการประดิษฐ์ของที่ระลึก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ประมงพื้นบ้าน,ภูมิปัญญาพื้นบ้าน,การจัดการทรัพยากร

พิเชษฐ แสงทอง (2547) "การเขียนความหมายกวีนิพนธ์ไทยและการตอบโต้วาทกรรมหลักของกวีภาคใต้ร่วมสมัย" **ทักษิณคดี** 1: 28-84.

งานชิ้นนี้วิเคราะห์การให้ความหมายของกวีนิพนธ์ในยุคต่าง ๆ และการตอบโต้วาทกรรมหลักของกวีภาคใต้ร่วมสมัย พบว่ามี 4 ประเภทด้วยกัน คือ วาทกรรมกวีนิพนธ์แบบภาษาศาสตร์ วาทกรรมกวีนิพนธ์แบบวรรณคดี วาทกรรมกวีนิพนธ์แบบสังคมศาสตร์และวาทกรรมกวีนิพนธ์แบบกวีศาสตร์ ภาพลักษณ์โดยรวมของกวีภาคใต้ พร้อมกับวิเคราะห์ตัวอย่างการตอบโต้วาทกรรมหลักและการสร้าง "ตัวตน" ของอังคาร กัลยาณพงศ์ และพนม นันทพุกษ์ ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น "กวีต้นแบบแห่งยุคสมัย"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,กวีนิพนธ์,วาทกรรม,กวีนิพนธ์,อัตลักษณ์

พิทยา บุขรารัตน์ (2544)"บทเกี่ยวจอนั่งตะลุง" **ทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา** 1: 128-137.

บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอบทเกี่ยวจอนั่งตะลุงใน 2 ด้าน คือ องค์ประกอบและคุณค่าในด้านองค์ประกอบหากพิจารณาประเภทและเนื้อหาของบทเกี่ยวจอนั่งพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับบทชมธรรมชาติ บทเกี่ยวพาราสิ คติสอนใจ การสะท้อนภาพสังคม บทแสดงความรักเทิดทูนชาติ และการพรรณนาความในใจในด้านศิลปการประพันธ์ มีการเลือกสรรคำให้เหมาะกับเนื้อเรื่อง มีความงามความไพเราะ ช่วยให้เกิดความคิดและจินตนาการ และความสะท้อนอารมณ์ ในด้านจุดมุ่งหมายมุ่งให้ข้อคิดแก่ผู้ฟัง โดยที่แทรกแนวคิดต่าง ๆ เช่นแนวคิดเรื่องศาสนา ความกตัญญู ขนบธรรมเนียมประเพณี การศึกษาหาความรู้ ความรักชาติ ฯลฯ สำหรับคุณค่าของบทเกี่ยวจอนอกจากคุณค่าด้านวรรณศิลป์แล้ว ยังมีคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรม เช่น ให้ค่านิยมบางประการสอนใจ และสะท้อนความเป็นอยู่และการเมืองการปกครอง เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,วรรณกรรมนั่งตะลุง,ระบบคิดและภูมิปัญญา,การแสดงพื้นบ้าน

พิทยา บุขรรัตน์ (2535) โнораโรงครูตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาโนราโรงครูในด้านความเกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่น ความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวบ้าน พบว่า ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง คือ ตำนานโนรา ตำนานขุนศรีทธาท่าแค ตำนานนางเลือดขาว ตำนานสิทธิเรือรี และตำนานสถานที่ต่าง ๆ ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับโนรา มีความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา ไสยศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อที่ผสมผสานความเชื่อในพุทธศาสนากับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อดั้งเดิม ส่วนพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเซ่นไหว้ครุหมอโนรา แก่บน ครอบเทริด และประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครูกับวิถีชีวิตชาวบ้านนอกจากเป็นการสืบทอดการรำโนรา การขนานขอความช่วยเหลือ การรักษาอาการป่วยไข้ การสร้างอาชีพ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม ฯลฯ ยังมีบทบาทสำคัญต่อระบบความเชื่อความรู้สึกนึกคิด การตอบสนองความต้องการ และช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐานให้กับคนในสังคมทั้งด้านร่างกายและจิตใจด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, พัทลุง, ระบบคิดและภูมิปัญญา, การละเล่น, ความเชื่อ

พิทยา บุขรรัตน์ (2539) "ตำนานโนรา : ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา" สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมตำนานโนรา ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโนรา และข้อวินิจฉัยของผู้รู้ท้องถิ่น แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานโนรากับการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่และด้านอื่น ๆ พบว่าตำนานโนรามีที่มาจากคำบอกเล่า บทกาศครู บทร้องกลอนหลักฐานเอกสาร และมีตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโนรา เช่น ตำนานนางเลือดขาว ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ เป็นต้น ที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของชุมชนโบราณในบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา เกิดความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา โดยเฉพาะประเพณีการรำโนราโรงครู

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ลุ่มทะเลสาบสงขลา, ตำนานโนรา, ความเชื่อ, ประเพณี, พิธีกรรม

พิทยา บุษรารัตน์ (2541) "ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพประมงของชาวบ้านบริเวณตำบลทะเลสาบสงขลา"
ทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา 1: 55-70.

บทความชิ้นนี้ได้กล่าวว่า ความเชื่อเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ ความเชื่อของมนุษย์ได้
 วิวัฒนาการมาตามลำดับ จากความเชื่อในธรรมชาติ ผีสง เหวตา วิญญาณบรรพบุรุษ เทพเจ้า และ
 ความเชื่อในปัญญามนุษย์ ความเชื่อดังกล่าวได้สืบทอดเป็นมรดกสังคม มีบทบาทในการกำหนดชีวิต
 ของแต่ละกลุ่มชน สำหรับความเชื่อของชาวบ้านบริเวณตำบลทะเลสาบสงขลามีอยู่หลายประการ ได้แก่
 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณ ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับแม่ย่านาง ความเชื่อเรื่องผีพราย
 ความเชื่อเรื่องเจ้าวง ความเชื่อเกี่ยวกับนางเงือก ความเชื่อเกี่ยวกับพรายอากาศ และเชื่อเรื่อง
 พระแม่คงคา ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา สำหรับความเชื่อ
 เกี่ยวกับโหราศาสตร์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ส่วนความเชื่อเรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้แก่
 นิमितหรือลางบอกเหตุที่ชาวบ้านสังเกตจากธรรมชาติ เช่น เดือนหงาย จะจับกุ้งปลาได้ยาก เพราะสัตว์
 จะอยู่ในน้ำลึก หากฟ้ามีสีแดงจะเกิดพายุ คลื่นลมแรง เป็นต้น ผู้เขียนบทความย้ำว่าความเชื่อดังกล่าว
 มิใช่เรื่องเหลวไหลไร้สาระ แต่มีเจตนาแฝงที่เป็นองค์คุณ ซึ่งมีคุณูปการต่อชาวบ้าน อันหนุนนำให้
 ชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข เนื่องจากส่งผลให้เกิดแนวคิด วิธีการจัดการ หรือภูมิปัญญา
 ชาวบ้าน เพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ตำบลทะเลสาบสงขลา, ระบบความเชื่อ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

พิทยา บุษรารัตน์ (2542) "ทรรศนะทางการเมืองการปกครองของชาวใต้ จากวรรณกรรมหนังตะลุง"
ทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา 2: 46-59.

บทความนี้ศึกษาภาพสะท้อนทรรศนะของชาวใต้ต่อการเมืองการปกครอง ทั้งในระดับชาติ
 และระดับท้องถิ่น ผ่านวรรณกรรมหนังตะลุงและนาฏกรรมในการแสดง ซึ่งนายหนังตะลุงเปรียบเสมือน
 ตัวแทนของชาวภาคใต้ และเป็นผู้นำทางสังคม ทรรศนะทางการเมือง จึงมีตั้งแต่การให้ความรู้
 ทางการเมือง สิทธิหน้าที่ ระเบียบ กฎหมาย สภาพปัญหาและความต้องการ โดยเฉพาะการวิพากษ์
 วิวิจารณ์ และสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของการเมืองการปกครอง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, วรรณกรรมหนังตะลุง, ทรรศนะต่อการเมืองการปกครอง,
 วรรณกรรมวิจารณ์, วัฒนธรรมกับการพัฒนา

พิทยา บุษรารัตน์ (2542) "บทเกี่ยวจอนั่งตะลุง" สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและคุณค่าของบทเกี่ยวจอนั่งตะลุง จำนวน 67 บท โดยจำแนกประเภท วิเคราะห์เนื้อหา พบว่า มีเนื้อหาที่แบ่งออกได้ 7 ประเภท คือ บทชมธรรมชาติ บทเกี่ยวพาราสีหรือบทไฮโลม บทคดีสอนใจ บัทสะท้อนภาพสังคม บทแสดงความรักชาติรักแผ่นดิน บทพรรณนาความในใจ ในด้านคุณค่ามีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนภาพวิถีชีวิตและสังคมของชาวภาคใต้ ทั้งเรื่องค่านิยม ขนบประเพณี สภาพความเป็นอยู่ และการเมือง การปกครอง ในฐานะที่หนังตะลุงเป็นสื่อมวลชนท้องถิ่นหรือสื่อพื้นบ้านของชาวภาคใต้ ยังได้ทำหน้าที่ในการชี้แนะสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม สอดแทรกคติธรรมทางพุทธศาสนา จารีตประเพณี ปลูกฝังความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับผู้ชมผู้ฟังด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, การละเล่น, หนังตะลุง, วรรณกรรมหนังตะลุง, วรรณกรรมศึกษา

พิทยา บุษรารัตน์ (2544) "ภาพปรากฏทางคติชนวิทยาในวรรณกรรมร่วมสมัยภาคใต้" **ทักษิณคดีสถาบันทักษิณคดีศึกษา** 1: 92-105.

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของคติชนที่นำเสนอมีแบบที่เป็นคติชนวิทยาชัดเจน คติชนวิทยาแปรสภาพ และใช้คติชนวิทยาเป็นแนวในการสร้างสรรค์วรรณกรรม ส่วนภาพปรากฏผ่านวรรณกรรมร่วมสมัย จะเป็นความคิดหรือทัศนคติต่อความไม่เป็นธรรมในสังคม ความเชื่อทั้งที่เป็นคตินิยมในพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม ค่านิยมในด้านต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวภาคใต้ อันเป็นการนำคติชนวิทยามาใช้ในบทบาทหน้าที่ใหม่ ในขณะที่วรรณกรรมก็เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางคติชนวิทยา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, วรรณกรรมร่วมสมัย, คติชนวิทยา, หน้าที่นิยม

พิทยา บุษรารัตน์ (2547) "หนังตะลุงและโนราในบริบทของโครงสร้างและพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมภาคใต้" **ทักษิณคดี** 1: 107-138.

จากการศึกษาพบว่า หนังตะลุงและโนราเป็นมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม มีส่วนในการส่งเสริม สนับสนุน และชี้นำสถาบันอื่น ๆ ให้สามารถดำรงอยู่ และพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง การประกอบพิธีกรรม รวมทั้งการสร้างจิตสำนึก ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ถ่ายโยงระบบคุณธรรม วัฒนธรรมชุมชน ปกป้องรักษาปัทมสถานของสังคม ปกป้องสิทธิที่พึงมีพึงได้โดย

ชอบธรรม และสร้างระบบความเชื่อให้มีส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และระบบความเชื่ออื่น ๆ ของคนในสังคมให้เป็นระบบโครงสร้างอันเดียวกัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคไต่, ระบบคิดและภูมิปัญญา, การละเล่น, ระบบความเชื่อ

พิทยา บุขรารัตน์(2537)"ในราโรงครวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสิงหนิง จังหวัดสงขลา" สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานชิ้นนี้ศึกษาประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโนราและการรำโนราโรงครวัดท่าคุระ ความเชื่อ พิธีกรรม บทบาทและหน้าที่ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง พบว่า ตำนาน เนเจ้าแม่อยู่หัว ตำนานโนรา และตำนานท้องถิ่นที่ความสัมพันธ์กัน ส่งผลให้เกิดความเชื่อและความศรัทธา จึงเป็นที่มาของการรำโนราโรงครวัดท่าคุระ หรือที่เรียกว่างานตายาย่าน มีบทบาทสำคัญต่อระบบความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด และวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระ และตำบลใกล้เคียง ทั้งสามารถตอบสนองความต้องการ และช่วยแก้ไขปัญหาค้นพื้นฐานให้กับคนในสังคม ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จึงทำให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคไต่, สงขลา, ตำนานโนรา, ความเชื่อ

พิริยะ ไกรฤกษ์ (2542) "พระโพธิสัตว์ประติมากรรมที่พบในภาคใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11 (5095-5118) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา คือ พระผู้ที่จะบรรลุถึงสัมมาสัมโพธิญาณในอนาคตและผู้ที่มีปัญญาบริสุทธิ์ พระโพธิสัตว์จะมีหน้าที่ช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้บรรลุนิพพาน มนุษย์โพธิสัตว์เป็นมนุษย์ที่ดำเนินตามวิถีธรรมของพระโพธิสัตว์ด้วยการให้ทาน ปฏิบัติตนอยู่ในศีลมีความอดทนเข้มแข็ง มีปัญญาในการหยั่งรู้ ตลอดจนมีความเฉลียวฉลาดและมีความตั้งใจแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของตนเอง ส่วนเทวโพธิสัตว์ คือ พระโพธิสัตว์ที่บรรลุพุทธภูมิแล้วและยังคงดำรงอยู่ในชั้นโปรดสัตว์โลก พระโพธิสัตว์ที่มีการขุดค้นพบในภาคใต้ ได้แก่ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเป็นพระโพธิสัตว์ที่ให้ความช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ พระโพธิสัตว์ไมเตรญะจะเป็นพระโพธิสัตว์ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป พระโพธิสัตว์มัญชุศรีเป็นพระโพธิสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของปัญญาทรงทำหน้าที่ประทานความรู้ ความเฉลียวฉลาดและความทรงจำให้แก่ผู้ที่นับถือพระองค์ พระโพธิสัตว์เหล่านี้ส่วนใหญ่มักมีการขุดค้นพบในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย พระโพธิสัตว์ที่มีการขุดค้นพบมากที่สุด ได้แก่ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร จากการค้นพบปรากฏว่ามีทั้งเป็นศิลปะของจีนและอินเดีย ส่วนพระโพธิสัตว์ไมเตรญะเป็นศิลปะของศาสนาพุทธนิกายมหายานและพระโพธิสัตว์มัญชุศรีจะมี

ลักษณะเฉพาะของลัทธิขงจื๊อ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคใต้, ศาสนาความเชื่อ, ประวัติศาสตร์
ท้องถิ่น, ประติมากรรม

พีระศักดิ์ จันทร์ประเสริฐ (2545) 'การศึกษาหัตถกรรมเครื่องหวายของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษารูปแบบและลายเครื่องหวายของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช ขั้นตอนการผลิตและการจำหน่าย รวมทั้งศึกษาผลกระทบอันเกิดจากการผลิต รูปแบบของเครื่องหวายดังกล่าวมี 2 รูปแบบ คือ เครื่องหวายที่เป็นเครื่องเรือน และเครื่องหวายที่เป็น ภาชนะ ทั้ง 2 รูปแบบมีลักษณะรูปแบบของท้องถิ่นภาคใต้ทั่วไปและแบบประยุกต์ของภาคกลาง ในการสานใช้ลายพื้นบ้านแบบดั้งเดิมและลายสานประดิษฐ์ สำหรับการผลิตและการจำหน่ายทั้งวัสดุ และเครื่องมือจัดซื้อจากทั้งภายในและภายนอกจังหวัดนครศรีธรรมราช ทุนที่ใช้นำมาจากการ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในลักษณะหมุนเวียน กระบวนการผลิตใช้แรงงานผู้ต้องขังโดยทำในกลุ่มผู้ผลิต ซึ่งช่วยเหลือกันสอนและผลิตร่วมกัน ส่วนการจำหน่ายร้านผลิตภัณฑ์เรือนจำกลางเป็นผู้ดำเนินการ และมีการจำหน่ายในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานเทศกาล และงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชภัฏ การผลิตเครื่องหวายของที่นี่ส่งผลกระทบต่อเรือนจำกลางนครศรีธรรมราชด้านการฝึกอาชีพ คือ ทำให้ ผู้ต้องขังมีความรู้ความสามารถด้านอาชีพ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีคุณภาพ ผู้ผลิตและบุคคลที่เกี่ยวข้องมี สภาพจิตใจที่ดี มีความผูกพันต่อกันและต่องาน แต่วัสดุการผลิตบางอย่างและฝุ่นมีผลกระทบต่อ สุขภาพ อย่างไรก็ตามการผลิตดังกล่าวส่งผลอย่างแน่นอนต่อทรัพยากรหวายหากมิได้ปลูกทดแทน และผู้ผลิตบางคนมีโอกาสติดสารระเหยซึ่งส่งผลต่อสุขภาพ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, นครศรีธรรมราช, วัฒนธรรมกับการพัฒนา, หัตถกรรม,
การจัดการทรัพยากร

พูลศรี รัตนศิริ (2542) "แต่งงาน : วัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6 (2778-2780) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้กล่าวถึงการแต่งงานของชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตว่าในสมัยก่อนมีพิธีรีตองมาก เช่น มีขบวนเจ้าบ่าวเจ้าสาวยาวเหยียดและมีรถขบวนหลายคัน การจัดงานแต่งงานแบ่งเป็น 2 วัน วันแรก เรียกว่าวันตั้งการ อีกวันหนึ่งก็คือ วันแต่งงาน วันตั้งการเป็นวันที่มีการเตรียมสิ่งของที่จำเป็น เช่น

การเย็บมุ้ง หมอน ชุดเจ้าสาวและทำขนม ในวันทำขนมนั้นเจ้าสาวนิยมแต่งกายด้วยผ้าปาเต๊ะสีสด ๆ สวมเสื้อลูกไม้ เจ้าบ่าวนุ่งกางเกงแพรสีเขียวย เสื้อสีขาว สำหรับในวันแต่งงานเจ้าบ่าวนุ่งกางเกงขาว เสื้อขาว รองเท้าขาว แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นชุดสากลนิยมและกลัดดอกไม้ที่อกเสื้อ ส่วนเจ้าสาวนุ่งผ้าปาเต๊ะ ใส่เสื้อคอตั้ง และสวมเสื้อครุยยาวครึ่งน่อง ส่วนพิธีแต่งงานนั้นมีขบวนแห่ขันหมากไปยังบ้านเจ้าสาว ที่บ้านเจ้าสาวจะเตรียมรับเจ้าบ่าวด้วยประตูเงินประตูทอง หลังจากนั้นเจ้าสาวจะต้องล้างเท้าให้เจ้าบ่าว นอกจากนั้นมีพิธีการเรียงสาดเรียงหมอน พ่อ แม่ของบ่าวสาวและผู้ใหญ่ให้ศีลให้พร และประพรมน้ำมนต์แก่บ่าวสาว สำหรับความเชื่อถือโชคลางเกี่ยวกับการแต่งงาน คือเนื่องจากเป็นพิธีมงคล คนไว้ทุกข์ห้ามไปร่วมพิธีแต่งงาน ภายหลังจากการแต่งงานเจ้าสาวจะพาเจ้าบ่าวไปเยี่ยมบ้านญาติ และผู้ที่นับถือ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ภูเก็ต,ชาวไทยเชื้อสายจีน,ประเพณี,การแต่งงาน

รัชดา เสพมงคลเลิศ (2539) 'จินตภาพในนิทานประโลมโลกท้องถิ่นภาคใต้' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (สายว:รณคดี) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิธีการสร้างจินตภาพในนิทานประโลมโลกท้องถิ่นภาคใต้ และสภาพสังคมจากจินตภาพในนิทานประโลมโลกท้องถิ่นภาคใต้จำนวน 14 เรื่อง พบว่ากวีชาวไทยภาคใต้ใช้กลวิธีการสร้างจินตภาพ 2 ลักษณะคือ การกล่าวตรงไปตรงมา และการใช้โวหาร เช่น โวหารอุปมา โวหารอุปลักษณ์ โวหารปรนามนัย เป็นต้น การใช้คำเพื่อสร้างจินตภาพ ประกอบด้วยการเล่นเสียงของคำ ความหมายของคำ และการใช้คำเฉพาะถิ่น ส่วนภาพสะท้อนทางสังคม เช่น สภาพความเป็นอยู่ สถาบันครอบครัว วัฒนธรรมในสังคม เป็นต้น ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ มหรสพ และการละเล่น เป็นต้น จินตภาพจึงมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์นิทานประโลมโลก ช่วยในการสื่อความหมาย และแสดงลักษณะเฉพาะของนิทานประโลมโลกท้องถิ่นภาคใต้ให้ปรากฏอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,วรรณกรรมท้องถิ่น,ภาษาถิ่น,วรรณกรรมวิเคราะห์

รุ่งนภา เกิงพิทักษ์ (2545) 'ศึกษาลักษณะและคุณค่าของเครื่องประกอบการแสดงโนรา ในจังหวัดพัทลุง' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะและคุณค่าของเครื่องประกอบการแสดงโนราในจังหวัดพัทลุง พบว่าเครื่องประกอบการแสดงโนราประกอบด้วยโรงโนรา และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ม่านกั้น ฉาก ป้ายชื่อคณะ เป็นต้น ในด้านเครื่องแต่งกายของโนรา เช่น เทริด เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับต่าง ๆ เป็นต้น ในด้านเครื่องดนตรีทั้งประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตี และส่วนอื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดงโนราและ

การประกอบพิธีกรรม เช่น ไม้หวายเสียนพราย พระขรรค์ หม้อน้ำมนต์ เป็นต้น ในด้านคุณค่านั้น จะเห็นได้ว่า โรงโนราเป็นสถานที่ที่ใช้เพื่อการแสดง เครื่องแต่งกายนอกจากเพื่อปกปิดร่างกายแล้ว ก็เพื่อให้เกิดความสวยงาม ดนตรีมีไว้เพื่อประกอบการแสดง ประกอบจังหวะในการรำและขับร้อง บทกลอน ส่วนประกอบอื่น ๆ มีไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมและการแข่งขันประชันโรง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, พัทลุง, โนรา, เครื่องประกอบการแสดง

วรรณสิรี นุ่นสุข (2545) 'การศึกษาคติในการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช วัดพระมหาธาตุ มหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช : กรณีดอกไม้งเงินดอกไม้งทอง' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.

งานชิ้นนี้พบว่าวัตถุประสงค์หลักของการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชด้วยดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง คือ เพื่อต้องการบุญกุศลอันสูงสุดแก่ตน เพื่อต้องการความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อต้องการแสดงฝีมืออุทิศบูชา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อแก้บนและเพื่อให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย ส่วนพัฒนาการของรูปแบบดอกไม้เงินดอกไม้ทองที่ใช้ถวายในระยะแรกเป็นพันธุ์ไม้ใน พุทธประวัติ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา ในระยะเวลาต่อมาเป็นแบบพันธุ์ไม้ ในจินตนาการหรือพันธุ์ไม้ประดิษฐ์โดยเน้นความสวยงามความมีค่าเป็นหลัก หลังจากนั้นเป็นแบบ พันธุ์ไม้ในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นผู้ประดิษฐ์จากพันธุ์ไม้ที่ตนปลูกและสุดท้าย คือ แบบ พันธุ์ไม้ในราชประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่พระมหากษัตริย์ทรงให้ประดิษฐ์อุทิศถวายตามพระราชประเพณี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, นครศรีธรรมราช, ระบบคิดและภูมิปัญญา, ทัศนคติ, ความเชื่อ

วารี วงศ์ดำ (2544) 'การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้านบ้านหัวควาย ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2504 - 2544)' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้านบ้านหัวควาย ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงอาชีพ คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลง ประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น ประชากรมีการศึกษาสูงขึ้น สุขภาพอนามัยประชากรดีขึ้น นโยบายของรัฐมีการส่งเสริมอาชีพ ให้กับประชากร การคมนาคมและการสื่อสารสะดวกรวดเร็วขึ้น และมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามช่วงเวลา จากที่เคยมีอาชีพหลักในการทำนา ทำสวน เปลี่ยนเป็น

ทำไร่นาสวนผสม การจักสานผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย การทำนาผักนึ่ง และทุกอาชีพเน้นการผลิตเพื่อขาย ใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น ส่วนผลกระทบมีทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,อาชีพ,การเปลี่ยนแปลง

วิจิตร พุ่มพวง (2538) 'วัฒนธรรมกีฬาชนวัวจังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวัฒนธรรมกีฬาชนวัวจังหวัดสงขลา ซึ่งศึกษาใน 3 ประเด็นคือ การคัดเลือกพันธุ์ การเลี้ยงและการบำรุงรักษาวัวชน และการชนวัวและกติกากการ แข่งขันกีฬาชนวัว การคัดเลือกพันธุ์ประกอบด้วยการพิจารณารูปร่างลักษณะของวัวชั้นเชิงการชนและพันธุ์ประสม สำหรับการเลี้ยงและการบำรุงรักษาวัวชนประกอบด้วย การเลือกทำเลเลี้ยงวัว คอกวัวและอุปกรณ์การเลี้ยงวัวอาหาร การฝึกซ้อมและการบำรุงรักษา ส่วนการชนวัวและกติกาแข่งขันกีฬาชนวัวประกอบด้วยสนามชนวัว กติกากการแข่งกีฬาชนวัวและผู้ชม สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกีฬาชนวัวพบว่า มีวัฒนธรรมด้านความเชื่อประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของวัว และความเชื่อเกี่ยวกับอาหารของวัว ในส่วนของวัฒนธรรมด้านภาษาที่ใช้เรียก ขวัญวัว ภาษาที่ใช้เรียกสีของวัว และภาษาที่ใช้เรียกอวัยวะอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า วัฒนธรรมด้านอาชีพประกอบด้วยอาชีพจ้างเลี้ยงวัวชน อาชีพจัดตั้งสนามและดำเนินการแข่งขันและอาชีพรับจ้างตัดหญ้า เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,การกีฬาพื้นบ้าน,ชนวัว

วิจิตรฯ แก้วสุข (2546) 'ศึกษาการทำสวนลองกองในจังหวัดนราธิวาส' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำสวนลองกอง ขั้นตอนและวิธีการทำสวนลองกอง และผลกระทบของการทำสวนลองกอง พบว่า ความสำเร็จขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพอันได้แก่ คุณภาพของดิน สภาพภูมิอากาศ และความสูงต่ำของพื้นที่ที่พอเหมาะ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ มีการถือครองที่ดินจำนวนมาก มีทุนแรงงาน มีตลาดรองรับผลผลิต มีการคมนาคมขนส่งที่ดี มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน และหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน ส่วนปัจจัยด้านผู้ทำ นอกจากผู้ทำต้องมีความรู้ความสามารถในการทำสวนลองกองแล้วต้องมีความชำนาญในการดูแลลองกองทุกระยะ สำหรับปัจจัยทางชีวภาพ

จะต้องดูแลรักษาและกำจัดวัชพืช กาฝาก แมลง และโรคพืช ด้านขั้นตอนและการทำสวนล่องกอง เกษตรกรจะต้องเตรียมการปลูก เช่น พันธุ์ การกำหนดพื้นที่ การขุดหลุม ฯลฯ ภายหลังจากที่ปลูกแล้วต้อง มีการดูแลรักษาอย่างดี ต้องให้น้ำ ปุ๋ย มีการกำจัดวัชพืช การตัดแต่งกิ่ง การกำจัดศัตรูพืช ฯลฯ และในการเก็บเกี่ยวผลต้องรู้สภาพของล่องกองที่สุกเต็มที่ ต้องมีแรงงานและเครื่องมือต่างๆ ที่ดี ต้องคัดเลือกเกรดล่องกอง และบรรจุลังกระดาษพร้อมเพื่อจำหน่าย สำหรับผลกระทบจากการทำสวน ล่องกอง พบว่าสวนล่องกองยังมีลักษณะของป่า เพราะต้องมีร่มเงาแต่ก็เป็นการทำลายป่าเช่นกัน ด้านเศรษฐกิจช่วยให้มีรายได้และอาชีพที่มั่นคง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดลงเพราะเน้นที่ รายได้มากขึ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นราธิวาส,วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภูมิปัญญาด้าน การเกษตร

วิเชียร ณ นคร (2542) "ชนวัว" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 4 (1870-1895) กรุงเทพฯ ฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

กีฬาชนวัวหรือชนโคเป็นกีฬาพื้นเมืองที่นิยมกันมากของชาวภาคใต้ โดยการคัดเลือกเอาวัว ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมมาชนกันในสถานที่ที่กำหนดโดยมีกติกาชัดเจนจนถึงขั้นถึงขั้นแพ้ชนะ ในที่สุด มีผู้รู้บางท่านให้ความเห็นว่าชาวไทยภาคใต้น่าจะนำกีฬาประเภทนี้มาจากพวกโปรตุเกส เพราะนอกจากทำการค้าขายแล้วชาวโปรตุเกสบางพวกยังได้เผยแพร่ขนบธรรมเนียมไว้หลายอย่าง เช่น ตลาดนัด การทำเครื่องถมและการชนวัว ในระยะแรกของการชนวัวเชื่อว่าคงเอาวัวมาชนกันเล่น เพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว แต่ต่อมาได้มีการพนันจนกลายมาเป็นการพนันประเภทหนึ่ง ทางราชการจึงเข้ามาควบคุมการเล่นโดยการจัดให้มีบ่อนชนวัวที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทางสนามชนวัว ได้ทำกติกาสำหรับกีฬานี้โดยตรงขึ้น และใช้เหมือน ๆ กันเกือบทุกแห่ง การชนวัวมักจัดให้มีขึ้น ในงานเทศกาลต่าง ๆ ในช่วงปกติจะชนได้เดือนละ 1 ครั้งเท่านั้น ในปัจจุบันจังหวัดในภาคใต้นิยมกีฬา ประเภทนี้กันมาก คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง สงขลา พัทลุง ปัตตานี ยะลา สตูล นราธิวาส

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,คติชน,กีฬาพื้นบ้าน,วัฒนธรรมชุมชน

วิเชียร ณ นคร (2542) "พิธีตรุษเมืองนคร" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 11 (5423-5426) กรุงเทพฯ ฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

พิธีตรุษ เป็นประเพณีที่กระทำขึ้นเพื่อแสดงความยินดีที่พวกตนได้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ในรอบปี พิธีตรุษเมืองนคร เดิมเรียกว่า "พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ เป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพล

มาจากลังกา พิธีตรุษเป็นประเพณีที่กระทำทั่วไป ในสมัยก่อนมีการทำบุญเลี้ยงพระกันในวันแรม 13 ค่ำ 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เดือน 4 มีการเล่นกีฬาพื้นบ้านเพื่อสังสรรค์กันทั้งสระบัว ตะกร้อ ชักเย่อ พิธีตรุษเมืองนครศรีธรรมราชนั้นกระทำครั้งหลังสุดในสมัยที่พระยาสุนทรราชารุกิจ (หมี ณ ถลาง) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อจากนั้นมาก็ได้เลิกร้างและสาบสูญไป ปัจจุบันมีอยู่บ้างในอำเภอท่าแซะ อำเภอประเทืองจังหวัดชุมพร อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง พิธีตรุษเป็นประเพณีประจำเดือน 4 มีขั้นตอนรายละเอียดและแนวปฏิบัติเคร่งครัดโดยเฉพาะเน้นความขลังหรือความศักดิ์สิทธิ์ มากเกินไป จนคนรุ่นหลังไม่สามารถสืบทอดแนวคิดได้ คนรุ่นหลังจึงใช้ประเพณีสงกรานต์แทน ประเพณีตรุษจึงทำให้ประเพณีตรุษหาได้ยากในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,ประเพณี,การละเล่นพื้นบ้าน

วิเชียร ณ นคร, มาโนชญ์ บุญญานวัตร และคณะ (2542) "ชนไก่ : กีฬาพื้นบ้าน" สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคใต้ เล่ม (1829-1863) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

การชนไก่เป็นการเล่นหรือกีฬาประเภทหนึ่งของชาวบ้านในชนบทซึ่งมีมายาวนาน เป็นการนำไก่ตัวผู้มาเป็นตัวแทนของคนให้ต่อสู้กัน ผู้ที่เลี้ยงไก่ชนต้องรักและดูแลเอาใจใส่ไก่ชนของตนเองเป็นอย่างดี การเลี้ยงไก่ชนต้องคำนึงถึงความสมบูรณ์และแข็งแรงเป็นสิ่งสำคัญ ต้องให้ไก่ออกกำลังกาย เมื่อก่อนน้ำนักตีวมักเกินไปก็นำไปกราดแดด กระทั่งนำไปชน การที่จะเลือกไก่ชนที่ดีนั้นต้องดูลักษณะขั้วตีของไก่ชน การชนไก่ในภาคใต้มีอยู่ 2 ประเภท คือ ชนแข้ง หรือชนไก่แข้ง ได้แก่ ไก่ที่มีเดือยคุด มักได้รับความนิยมน้อยในภาคใต้และชนเดือย หรือชนไก่เดือย คือไก่ที่มีเดือยยาวและแหลมคม ในปัจจุบันนิยมต่อเดือยโดยตัดเดือยเดิมออก นิยมกันมากในภาคใต้ ได้รับความนิยมน้อยในภาคใต้ การชนไก่กำหนดเวลาเป็นอันหรือยก แต่ละอันอาจกำหนดเป็น 10 นาที พัก 10 นาที รวมคู่ละ 5 หรือแล้วแต่นายป้อนหรือเจ้าของไก่จะกำหนด และทุก ๆ ครั้งที่มีการชนไ่มักจะมีการพนันร่วมด้วยเป็นประจำ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,กีฬาพื้นบ้าน,ไก่ชน

วินัย สุกใส (2535 - 2536) "วรรณกรรมพุทธศาสนาในชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา" **ทักษิณคดีสถาบันทักษิณคดีศึกษา** 1: 75-95.

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าดินแดนรอบทะเลสาบสงขลา หมายถึงถึงบางส่วนของจังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช บริเวณดังกล่าวเป็นชุมชนเก่าแก่มายาวนาน อารยธรรมอินเดียทั้งพราหมณ์และพุทธมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต วรรณกรรมในบริเวณนี้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งหลักคำสอน ศาสนิยาย ชาดก นิทานปรโลมโลก รวมทั้งมุขปาฐะทั้งหลายซึ่งมี

แนวคิดหลักเกี่ยวกับพุทธศาสนามีจำนวนมากมาย เรื่องพระมาลัย พระเจ้าห้าพระองค์ กาชาว พระเจ้าสามเณร ไตรภูมิ พุทธทำนาย สุบิน ต่างก็มีจำนวนหลายฉบับแพร่หลายทั่วไป ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวมีบทบาทต่อโลกทัศน์ของประชาชนและต่อการดำเนินชีวิตในลักษณะการขึ้นนำสิ่งดีว่าการห้ามปรามมิให้กระทำการที่เสวกว่า และการกล่าวถึงสังคมอุดมคติและแนวปฏิบัติที่จะไปสู่สังคมนั้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ลุ่มทะเลสาบสงขลา,วรรณกรรม,ความเชื่อ,วรรณกรรมศึกษา

วิมล คำศรี และ ไพรินทร์ รุยแก้ว (2544) "วัฒนธรรมข้าว และพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา" สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

งานชิ้นนี้พบว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าว ซึ่งมีนัยสำคัญต่อพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา ได้แก่ภูมิปัญญาด้านการเลือกสรรและการใช้ที่ดิน การใช้ น้ำ การสังเกตสภาพดินฟ้าอากาศ การเลือกพันธุ์ข้าว การเลือกสรรและการใช้กระบวนการผลิต การเลือกสรรและการใช้แรงงาน ภูมิปัญญาการสร้างระบบ รูปแบบ ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมอันเนื่องด้วยพุทธศาสนา ธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้มีพลังให้ชุมชนสำนึกในคุณค่าและกตัญญูต่อธรรมชาติ ข้าว บุคคล และสัตว์ ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม พลังอำนาจชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวก่อให้เกิดพลังทั้งภายในชุมชนเดียวกันและต่างชุมชน เช่น การเอื้ออาทร การปฏิสัมพันธ์ การย้ายถิ่นที่อยู่ การเสริมสร้างความสมบูรณพีชพันธุ์ัญญาหาร การปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตามพลังอำนาจวัฒนธรรมข้าวกับวัฒนธรรมนาทุ่ง มีผลกระทบต่อกันทั้งสองฝ่าย ปัจจุบันพลังชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวแปรเปลี่ยนไปเนื่องจากสังคมนำเอาระบบคุณค่าใหม่ที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจเงินตรามากขึ้น วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาจึงอ่อนตัวลง จนถึงขั้นเสียอำนาจไปหลายด้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ลุ่มทะเลสาบสงขลา,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,คติความเชื่อ,การจัดการทรัพยากร

วีรศักดิ์ วิจิตรโสภา (2544) 'ความเชื่อและพิธีกรรมใ้หวยของชาวบ้านจังหวัดพัทลุง' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมและผลกระทบตามความเชื่อและพิธีกรรมใ้หวยของชาวบ้านจังหวัดพัทลุง พบว่า มี 4 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมโดยการเข้าทรง ลักษณะความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมโดยใช้พืชเป็นสื่อ

ใช้สิ่งของเป็นสื่อ ใช้สัตว์เป็นสื่อ โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ การจัดสถานที่และการประกอบพิธีกรรม ส่วนผลกระทบจากความเชื่อและพิธีกรรมไปห่วยมีทั้งด้านบวกและลบ เช่น การสร้างขวัญและกำลังใจ การส่งเสริมรายได้ เป็นต้น ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ห่วยเป็นการพนันชนิดหนึ่ง และยังมีผลสืบเนื่องที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมต่าง ๆ ตามมา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, พัทลุง, ความเชื่อ, พิธีกรรม, ไปห่วย

สงบ ส่งเมือง (2522) "การพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ 2310 - 2444" งานวิจัยโครงการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

งานชิ้นนี้ศึกษาการพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่าหัวเมืองสงขลาในอดีตได้วิวัฒนาการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่เป็นหัวเมืองอิสระเป็นรัฐบรรณาการ เป็นเมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราช ในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ตอนต้นรัฐบาลกลางเริ่มดำเนินการพัฒนาหัวเมืองสงขลา โดยการยืมมือชาวจีนอพยพเพื่อพัฒนาหัวเมืองสงขลาและหัวเมืองขึ้นให้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร ก่อนที่รัฐบาลกลางจะดำเนินการรวมเมืองสงขลาเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับราชอาณาจักรไทยในระยะตอนปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, สงขลา, การพัฒนา, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สงบ ส่งเมือง (2542) "มณฑลเทศาภิบาลปักชำใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้เล่ม 12 (5854-5856) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ระบบมณฑลเทศาภิบาล เป็นระบบการปกครองส่วนภูมิภาค มีสมุหเทศาภิบาลเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในฐานะผู้บัญชาการของการปกครองมณฑลเทศาภิบาล มี 2 แบบ คือ มอบความรับผิดชอบการทำงานในหน้าที่ให้แก่หลวงเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการเมือง นายอำเภอ และมอบความรับผิดชอบในการปกครองบังคับบัญชา ตลอดจนการให้ดูแลและโทษแก่ผู้อยู่ในบังคับบัญชาได้เด็ดขาดตามลำดับชั้นในระบบศักดินา สาเหตุที่ทำให้มีการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลมี 2 ประการ คือ เกิดจากการคุกคามจากต่างชาติ และเกิดจากความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐบาลกลาง การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลทางภาคใต้เริ่มขึ้นครั้งแรกโดยการก่อตั้งมณฑลภูเก็ตขึ้นก่อน ระบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลใช้ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2476 จึงยกเลิก แล้วมีการจัดรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ระบบการปกครอง, ท้องถิ่นศึกษา

สนิท บุญฤทธิ์ (2541) "เพลงเรือแหลมโพธิ์ จังหวัดสงขลา" สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา.

งานวิจัยนี้รวบรวมเพลงเรือที่บ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ใช้เล่นในเทศกาลชักพระทางน้ำ ช่วงปี 2525 - 2538 ได้ 179 บท นำมาวิเคราะห์ให้เห็นว่า เพลงชนิดนี้มีศูนย์กลางการเล่นอยู่ที่บ้านแหลมโพธิ์ เล่นทั้งในเรือและบนบก มีเนื้อหาหลากหลาย ส่วนใหญ่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และสะท้อนสภาพสังคม ก่อนเล่นมีธรรมเนียมการไหว้ครู เล่นได้ทั้งชายและหญิง มีแม่เพลง ลูกคู่ มีรูปแบบการขับร้องเป็นเอกลักษณ์ ใช้ภาษาถิ่นและสำนวนโวหารท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, สงขลา, การละเล่นพื้นบ้าน, เพลงพื้นบ้าน, วรรณกรรมวิเคราะห์

สมพงษ์ ศรีนิล (2543) 'ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมหนังสือของหนังสือพิมพ์แก้ว บุญขวัญ' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า หนังสือพิมพ์แก้ว บุญขวัญ เป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช มีชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลปัจจุบันเสียชีวิตเมื่ออายุได้ 80 ปี เรียนหนังสือและฝึกหัดหนังสือกับนายหนังรุ่นเก่าเมื่ออายุ 12 ปี ทำพิธีครอบมือเป็นนายหนังอาชีพ เมื่ออายุ 18 ปี และบวชเรียนศึกษารวมอยู่ 1 ปี เมื่อลาสิกขาบทได้แสดงหนังจรมี ชื่อเสียง และแต่งงานเมื่ออายุ 29 ปี ยึดอาชีพแสดงหนังมาโดยตลอด ได้ประชันโรงกับนายหนังต่าง ๆ มากมาย ได้รับพระราชทานชื่อจากรัชกาลที่ 5 ว่า "หนังสือพิมพ์แก้วจอมตลกเอก" มีลูกศิษย์มาฝึกหัดหนังสือมากกว่า 400 คน ขณะเป็นนายหนังได้ช่วยเหลือสังคมโดยการเป็นหมอชาวบ้าน แสดงหนังตะลุงเป็นเวลานานถึง 62 ปี เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2515 มีผู้สร้างรูปปั้นขนาดเท่าตัวจริงควบคู่อยู่กับศพที่เก็บไว้ที่ตำบลการะเกด อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านผลงานวรรณกรรมหนังสือ มักเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่มีแนวคิดมาจากพุทธศาสนา ตัวละครมีทั้งมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์เดรัจฉาน บทกลอนที่ใช้ในการแสดงใช้กลอนแปด ส่วนบทสนทนามีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง จากและบรรยายภาคในเรื่องมีทั้งสภาพจริง และจินตนาการ มีการสร้างอารมณ์ขัน หรือมุขตลกหลาย ๆ แบบ แทรกในการแสดงตลอดเรื่อง ผลงานวรรณกรรมได้สะท้อนค่านิยมทางสังคม สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนาและความเชื่อ ประเพณี การละเล่น และการเมืองการปกครอง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, นครศรีธรรมราช, ระบบคิดและภูมิปัญญา, การละเล่นพื้นบ้าน, หนังสือ, วรรณกรรมศึกษา

สมพาศท์ สุวรรณรัตน์ (2543) 'ศึกษาวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

จากการศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง พบว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานคือ วัฒนธรรมด้านชีวิตและครอบครัว สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว การอบรมสั่งสอนบุตรหลาน วัฒนธรรมด้านอาชีพสะท้อนให้เห็นอาชีพเกษตรกรรม อาชีพค้าขาย อาชีพรับราชการ อาชีพรับจ้าง วัฒนธรรมด้านการเล่นสะท้อนให้เห็นการเล่นหนังตะลุง การเล่นเกมในราตรี การเล่นเกมพนัน และการละเล่นของเด็ก ส่วนวัฒนธรรมด้านเทศกาลและพิธีกรรม สะท้อนให้เห็นเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศาสนา เทศกาลประจำปี พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนา และความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นนิทานพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย สุภาษิตและวิทยาการพื้นบ้าน วัฒนธรรมที่ปรากฏดังกล่าวสอดคล้องกันอย่างมากกับวิถีชีวิตชาวบ้านในอดีต แต่ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนไปในส่วนปลีกย่อย แต่วัฒนธรรมที่เป็นเค้าโครงเดิมยังไม่เปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,พัทลุง,คติชนวิทยา,นิทานพื้นบ้าน

สมพุทธ ธุระเจน (2541) "เขาขุนพนม : จากหน้าเขาถึงหลังเขา" เขาขุนพนม : ชีวิตและวัฒนธรรม (3-8) กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.

งานชิ้นนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับสภาพทางกายภาพของเขาขุนพนมว่ามีถ้ำอยู่เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจของโบราณคดีพบว่าถ้ำดังกล่าวน่าจะเป็นแหล่งพักอาศัยชั่วคราวหรือล่าสัตว์ของคนก่อนยุคประวัติศาสตร์ หลักฐานที่พบนอกจากเครื่องมือหินขัดเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบที่มีการแต่งลายเชือกทาบแล้ว ยังพบหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์ยุคต้นที่แสดงว่าเคยเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณ พื้นที่บริเวณเชิงเขาขุนพนมเป็นดินร่วนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งปกคลุมด้วยพันธุ์พืชนานาชนิด มีทั้งไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม และไม้เลื้อย เขาขุนพนมจึงเป็นแหล่งพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน ผู้คนในบริเวณนี้มีความผูกพันทางสังคมวัฒนธรรมมายาวนาน ปัจจุบันได้รวมกันเป็นชุมชน "เขาขุนพนม" ที่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความเป็นชุมชนเก่าแก่ โดยเฉพาะสวนสมรมยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศให้ชุมชนเขาขุนพนมน่าอยู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น,โบราณคดี

สว่าง เลิศฤทธิ์ (2536) "กรือเต๊ะ - บานอ : ดนตรีแห่งชาติพันธุ์" **ทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา** 2: 97-102.

บทความนี้ได้กล่าวถึงดนตรีกรือเต๊ะ และดนตรีบานอว่าเป็นดนตรีของชาวไทยอิสลามในจังหวัดนราธิวาส เป็นดนตรีที่มีความเป็นมายาวนาน เคยได้รับความนิยมสูง แต่ปัจจุบันยังมีเหลืออยู่น้อยมาก ดนตรีทั้งสองชนิดมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง คือ บานอเป็นกลองขนาดใหญ่ มีน้ำหนักมาก ใช้เล่นเป็นวง มีกลอง 6 - 8 ใบ ผู้เล่นเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ส่วนมากเป็นผู้ชาย นิยมแข่งขันกันในช่วงเวลาตั้งแต่สองทุ่มถึงเที่ยงคืน ส่วนกรือเต๊ะเป็นดนตรีที่ทำจากไม้มะพร้าว หรือไม้เนื้อแข็งชุดเป็นหลุม ใช้แผ่นไม้ ซึ่งเป็นใบเสียววางพาดด้านบน เมื่อจะเล่นใช้ไม้ตีลงบนใบเสยงนั่นเอง การเล่นกรือเต๊ะมักจะเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยวหรือวันก่อนถือศีลอด ถ้ามีการแข่งขันกันจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทเสียงเล็กและเสียงใหญ่ ในการแข่งขันแต่ละคณะต้องใช้กรือเต๊ะ 7 ใบ และผู้ตี 14 คน ผลัดเปลี่ยนกัน จุดมุ่งหมายหลักของดนตรีทั้งสองก็เพื่อความสนุกสนานและเพื่อออกกำลังกาย ชาวบ้านบอกว่าดนตรีทั้งสอง คือ ดนตรีรักษาโรค

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, นราธิวาส, ชาวไทยมุสลิม, ดนตรีพื้นบ้าน

สารูป ฤทธิ์ชู (2542) "กฎหมายท้องถิ่นภาคใต้" **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 1 (11-18)** กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งปรากฏในหนังสือโบราณที่เรียกกันว่า "สมุดไทย" หรือ "หนังสือbud" เนื้อหาสาระมักเป็นกฎหมายลักษณะฉัวเมีย กฎหมายลักษณะโจร และกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ซึ่งคัดลอกมาจากกฎหมายตราสามดวงโดยใช้ "หลักไชย" หรือ "หลักไ้" ซึ่งเป็นกฎหมายท้องถิ่นเป็นตัวกำกับการใช้กฎหมาย ลักษณะเด่นของ "หลักไ้" คือ จะเขียนเป็นกลความ รูปแบบการเขียนมีอยู่ 2 แบบ คือ เขียนเป็นอักษรไทยปนขอม ใช้ภาษาถิ่นใต้ โดยเป็นอักษรร่วมกับภาษาไทยกลาง แต่เขียนตามสำเนียงใต้ ใช้สำนวนการเขียนทั้งที่เป็นร้อยแก้วอย่างเดียวและทั้งที่เขียนแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง กฎหมายมีเนื้อหาสาระทั้งที่เหมือนคล้ายคลึงและที่ต่างไปจากกฎหมายตราสามดวง แต่ส่วนใหญ่กฎหมายท้องถิ่นภาคใต้นั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายตราสามดวง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การปรับเปลี่ยน

สีปพงศ์ ธรรมชาติ (2544) "จริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทนิทานประโลมโลก" สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานวิจัยนี้ศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมจากนิทานประโลมโลก 5 เรื่อง โดยวิเคราะห์ผ่านทางแนวคิด โครงเรื่อง เนื้อเรื่องและบทสนทนา พบว่า วรรณกรรมได้สะท้อนจริยธรรมไว้หลายประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา กตัญญู ซื่อสัตย์ หน้าที่ วินัย เสียสละ สามัคคี ความพยายามและอดทน ยุติธรรม ขยัน และประหยัด เมื่อจำแนกเป็นรายเรื่องพบว่ามีจุดเน้นด้านจริยธรรมต่างกัน กล่าวคือ พระรถเมรี เน้นความกตัญญู เมตตา กรุณาและวินัย มโนหรานิบาตเน้นความพยายาม ความอดทนและหน้าที่ ซาละวันหรือไกรทองเน้นหน้าที่ ซื่อสัตย์และยุติธรรม สุวรรณหงส์เน้นเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ ยุติธรรม และปลามูทองเน้นความกตัญญู เมตตาและกรุณา นอกจากนี้เมื่อมองในเชิงการพัฒนาสังคม พบว่า สามารถใช้ในด้านการศึกษา การปกครอง การหาคุ้มครอง การครองเรือน การคบมิตรและการประกอบอาชีพ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,จริยธรรม,วรรณกรรมท้องถิ่น,นิทานประโลมโลก, วรรณกรรมศึกษา

สุกัลยา วงศ์โรจน์ (2543) 'วิธีการประกอบยาและการใช้ยาแผนโบราณของแพทย์แผนโบราณใน อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าแพทย์แผนโบราณมีการประกอบยา 5 ประเภท คือ ยาน้ำ ยาผง ยาเม็ด ยารมควัน และยาผสมน้ำมัน/ขี้ผึ้ง ประเภทยาน้ำมีวิธีการประกอบยา วิธี คือ ยาต้ม ยาดอง ยาอมและ บ้วนปาก ยาอาบ ยาแช่ ยาชะล้าง และชะโลม ยากัดด้วยแอลกอฮอล์ และยาสวน ยาประเภทนี้มีทั้งหมด 180 ชนิด ประเภทยาผง มีวิธีการประกอบคือ ยาบดหรือตำ ยาเป่า ยาสูม ยาทา ยาประคบ และยาพอก ยาประเภทนี้มีทั้งสิ้น 209 ชนิด ยาประเภทยาเม็ด มีวิธีประกอบยาคือ ทำเป็นลูกกลอน บันแท่งและยาเม็ดแคปซูล มียาทั้งสิ้น 118 ชนิด ยารมควัน ไอรรมและสูดดมกลืน มีวิธีการประกอบ ยา คือ สูบ เอาควันรม ไอรรม และสูดดมกลืน มียาทั้งสิ้น 32 ชนิด ส่วนยาผสมน้ำมัน / ขี้ผึ้งมีวิธีการ ประกอบยาโดย ทา ปิดแผล ใส่แผล และยาหยอด มีทั้งสิ้น 22 ชนิด ในด้านวิธีการใช้ยาปรากฏว่า ยาทั้ง 5 ประเภท มีวิธีการใช้ 22 วิธีคือ รับประทาน อม บ้วน อาบแช่ ชะล้าง ชโลม สวน เป่า สูม ทา ประคบ พอก กวาด สูบ เอาควันรม เอาไอรรม อบ สูดดม ปิด ใส่ และหยอด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ตรัง,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ความรู้ท้องถิ่น,การแพทย์พื้นบ้าน

สุจี จันทรจิตตะการ (2538) 'วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพืชผักพื้นบ้านของชาวบ้าน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเภทและวิธีการบริโภค และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพืชผักพื้นบ้านของชาวบ้าน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล พบว่าประเภทที่ใช้เป็นอาหารโดยใช้เป็นผักเหนาะ แกง ยำ ผัด ต้ม ทอด และประเภทที่ใช้เป็นยาโดยวิธีต้ม ตำ บด ดอง มวนเพื่อสูบ รมควัน หยอด และวิธีเคี้ยวฟัน ส่วนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องมีทั้งด้านภาษา ความเชื่อ เศรษฐกิจ สังคมสัมพันธ์ นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชาวบ้านสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิต ทำให้สามารถพึ่งตนเอง ส่งผลต่อเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมอีกส่วนหนึ่งด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สตูล,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,พืชผักพื้นบ้าน,การบริโภค

สุธานี เพ็ชรทอง (2547) 'ศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมลายูเชื้อสายไทย ในอำเภอตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนและการปฏิบัติในประเพณีบุญสารทเดือนสิบ และวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ ผลการศึกษาพบว่า ขั้นตอนและการปฏิบัติในประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบมี 2 ขั้นตอน คือ ก่อนวันประเพณี ซึ่งมี 2 ส่วน คือ การเตรียมของทางวัดและการเตรียมการของชาวบ้าน ส่วนในวันประเพณี มีการสระเปรต พิธีสงฆ์ การตั้งเปรต-ชิงเปรต วัฒนธรรมที่ปรากฏเด่นชัดในประเพณีเดือนสิบ คือ ด้านอาหาร ความเชื่อเรื่องวิญญาณ เรื่องกฎแห่งกรรม อาณิสสแห่งความกตัญญู เป็นวัฒนธรรมด้านศิลปกรรมที่ยังมีชาวมลายูเชื้อสายไทยยังถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด และเป็นแบบดั้งเดิม ยังไม่มีการเปลี่ยนหรือคลี่คลายแต่อย่างใด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ชาวไทยภาคใต้ในมาเลเซีย,อัตลักษณ์,ประเพณี,ความเชื่อ

สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์ และ ดิลก วุฒิปาณิชย์ (2542) "วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 12 (5683-5691) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

สำเนียงพูดของชาวใต้ เป็นที่ประจักษ์กันดีว่าห้าวและห้วน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการปรับเปลี่ยนถ้อยคำที่รับมาจากภาษาของชนกลุ่มอื่นที่มีหลายพยางค์ด้วยการรวบรัดพยางค์ให้สั้นเข้า เช่น มะพร้าว เป็น "พร้าว" นิสัยการพูดที่ห้าวและห้วนนี้ทำให้การพูดสนทนาของชาวใต้ขาดหางเสียงที่เสริมแต่งเพื่อให้ฟังไพเราะอ่อนโยน แต่ทั้งนี้ผู้ใช้มิได้รู้สึกหรือมีเจตนาที่จะแสดงอาการแข่งกระด้างต่อผู้ที่ร่วม

สนทนา ชาวพื้นเมืองภาคใต้ถือว่าถ้อยคำส่วนใหญ่ยกเว้นคำดูต่ำเป็นคำสุภาพใช้เกือบทุกกาลเทศะ และกับบุคคลแทบทุกชั้นไม่ต้องเปลี่ยนแปลงให้แตกต่างกันไป นอกจากนี้ชาวภาคใต้สมัยก่อนถือว่าตัวหนังสือและหนังสือเป็นของสูงศักดิ์สิทธิ์และขลังเชื่อว่าถ้าใครเหยียบข้ามจะทำให้เรียนหนังสือไม่จำ จึงมักบูชาหนังสือเก็บรักษาไว้อย่างดี และชาวภาคใต้นิยมเล่นคำผวน คือ การพูดให้ผู้ฟังคิดทวนกลับแล้วมีความหมายเป็นอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งส่วนมากเมื่อทวนกลับแล้วจะมีความหมายไปในทางหยาบโลน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ภาษาถิ่น, อุดมคติ, ความเชื่อ

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542) "การตั้งชื่อในวัฒนธรรมไทยพุทธ" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 6 (2594-2596) กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาด้านการตั้งชื่อในวัฒนธรรมไทยพุทธ พบว่าการตั้งชื่อเพื่อเรียกขานกันนั้น สะท้อนให้เห็นการพัฒนาในการใช้ภาษา กล่าวคือในสมัยกรุงศรีอยุธยา ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อส่วนใหญ่เป็นคำไทยแท้ มีพยางค์เดียวแล้วที่มีคำประสม 1 พยางค์ เช่น สุก คำ ดำ แกล้ อ่อน เกลี้ยง เรือง กองทอง พานทอง ฯลฯ คำที่เป็นภาษาสันสกฤตก็มีบ้าง เช่น ราช เพชร บุญ เทศ ประภาวดี ศรีราชา ภาษาสันสกฤตเช่นนี้สืบเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาสันสกฤตที่ใช้ในพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน ซึ่งแพร่อยู่ในภาคใต้อ่อนพุทธศาสนาลังกาวงศ์ นอกจากนี้ก็มีการตั้งชื่อตามกำเนิด และนามปีเกิด อีกทั้งนิยมตั้งชื่อตามทักษาปกรณ์ คือ ดาวเคราะห์ ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 6 โปรดให้ใช้ภาษาบาลีหรือสันสกฤตในการตั้งชื่อ นับแต่นั้นมาจึงนิยมตั้งชื่อและนามสกุลเป็นภาษาบาลีหรือสันสกฤตจนมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, คตินิยม, ความเชื่อ, อุดมคติ

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542) "ความเชื่อของชาวภาคใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 2 (984-985) กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ความเชื่อของชาวภาคใต้ เป็นสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดและพฤติกรรมของชาวบ้าน มักถือเป็นเงื่อนไขในการอยู่รวมกันและยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีการสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วคน ความเชื่อชาวไทยภาคใต้จำแนกตามมูลฐานที่เกิดได้หลายประการ คือ ความเชื่อที่เกี่ยวกับลัทธิและศาสนา ซึ่งแตกต่างกันไปตามชนกลุ่มน้อยและศาสนา ความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อมั่นในชีวิตที่อยู่ใต้อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อจริยวัตร เป็นการปลูกฝังให้เชื่อตามโดยอาศัยคุณโทษเหนือธรรมชาติมาอ้าง และความเชื่อเกี่ยวกับยากกลางบ้านและการบำบัดรักษา โดยอาศัยจากประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดกันมาอาจจะจริงหรือไม่ก็ได้ ซึ่งบางครั้งความเชื่อเหล่านี้อาจจะ

ประสานกันอยู่ ถือเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของชาวภาคใต้มายาวนาน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, คติชน, ความเชื่อพื้นบ้าน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542) "ตัวตลกหนังตะลุง" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 6 (2617-2620) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้กล่าวว่า รูปหนังตะลุงเป็นเสมือนตัวแทนของชาวบ้านที่จำลองรูปร่างลักษณะกิริยาท่าทาง นิสัยมาจากคนในสังคมภาคใต้ หนังตะลุงคณะหนึ่งจะมีตัวตลกประมาณ 8 - 15 ตัว และจะมีรูปร่างที่แตกต่างกัน เช่น เพ็ดหนูกัน เหมียน สีแก้ว หนูน้อย อ้ายเท้ง ฯลฯ รูปตัวตลกทุกตัวสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการแต่งกายของชายไทยภาคใต้และยังสะท้อนถึงความนิยมในการใช้มีดและอาวุธพื้นบ้าน ตัวตลกหนังตะลุงนอกจากทำหน้าที่ให้ความบันเทิงและขบขัน ทำให้นายหนังสามารถขยายทัศนคติหรือวิพากษ์วิจารณ์ข้อขัดแย้งได้สะดวกยิ่งขึ้น ช่วยให้นายหนังได้พักเหนื่อยไปในตัวและทำให้การเชิดหนังตะลุงมีหลากหลายลักษณะและเป็นศิลปะที่คงอยู่ได้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การละเล่นพื้นบ้าน, อัตลักษณ์

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542) "บูชาพระบรมธาตุ" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 9 (4091-4107) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบูชาพระบรมธาตุ พบว่า พระบรมธาตุเจดีย์ที่ประดิษฐานอยู่ ณ วัดมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นที่สักการบูชาของประชาชน การสักการบูชาทำให้เกิดประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวใต้ คือ ประเพณีการนำสิ่งของมีค่าไปถวายหรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการสักการบูชา การบูชาพระบรมธาตุด้วยวัตถุสิ่งของที่มีค่ามีรูปร่างลักษณะแตกต่างกันไปตามยุคตามสมัย เช่น การถวายดอกไม้เงินดอกไม้ทอง และต้นไม้ทอง สิ่งที่น่ามาสักการบูชานั้นยังมีปูชนียวัตถุ มงคลวัตถุ เครื่องรางของขลัง เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย งานศิลปะและงานช่าง สำหรับมูลเหตุที่พุทธศาสนิกชนบูชาพระบรมธาตุที่สำคัญเกิดจากการศรัทธาที่บริสุทธิ์และเพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ชาวพุทธในภาคใต้จะนำสิ่งของมาบูชาพระบรมธาตุแล้วยังบูชาด้วยวิธีปฏิบัติบูชาอีกด้วย ส่วนคุณค่าของวัฒนธรรมการบูชาพระบรมธาตุนั้นนอกจากก่อให้เกิดพุทธศาสนิกชนมีความศรัทธาอย่างบริสุทธิ์ใจต่อพระบรมธาตุเจดีย์ ยังเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และทำให้พระบรมธาตุแห่งนี้เป็นแหล่งที่มีความสำคัญซึ่งมีคุณค่ายิ่ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,ศาสนา,ความเชื่อ,ประเพณี

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542) "ยากลางบ้าน" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 13 (6299-6301) กรุงเทพฯ ฯ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

งานชิ้นนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับยาแผนโบราณที่หมอกกลางบ้านใช้บำบัดโรคโดยอาศัยความรู้จากตำราและจากการที่เรียนรู้สืบเนื่องกันมา ไม่ใช่การศึกษาตามหลักวิทยาศาสตร์เคมีตัวยากลางบ้านมักได้จากวัตถุ 3 ประการ คือ พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ยากลางบ้านแต่ละขนานมักใช้ตัวยาสสมกันตามสัดส่วน นอกจากนี้มักกำหนดปริมาณในการใช้ กำหนดเวลาที่ใช้ และต้องใช้ตามวิธีที่กำหนดจึงจะเกิดผล รสของยากลางบ้าน มักขื่นและขมจัด ยากลางบ้านแต่ละขนานมักประกอบด้วยตัวยาหลายกรสเพื่อให้มีสรรพคุณเสริมกัน ทำให้เกิดผลในการบำบัดได้เร็ว การบอกรสเปรระกอบของตัวยา มักบอกรสสัดส่วนเป็นปริมาณหรือกำหนดเป็นน้ำหนัก ชื่อยากลางบ้านจึงมักจะตั้งตามชื่อโรคนั้น ๆ ในส่วนของการใช้ยากลางบ้านนั้นส่วนมากมักใช้ดูบาย เพื่อให้เกิดผลทางด้านจิตวิทยา เพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้ป่วย อีกทั้งเพื่อให้รู้สึกว่ายานั้นมีความขลัง โดยการใช้เวทมนตร์คาถาประกอบการรักษาด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,การแพทย์พื้นบ้าน,ความรู้ท้องถิ่น

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2547) "วัฒนธรรมการสร้างวรรณกรรมในภาคใต้" วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมปริทัศน์ (61-67) กรุงเทพฯ ฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

งานศึกษาชิ้นนี้หมายถึงเฉพาะวรรณกรรมที่เขียนในสมุดข่อย หรือที่ชาวใต้เรียกว่าหนังสือบูดและใบลานเท่านั้น คำว่าสร้างในวรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง การแต่ง การใช้ทุนทรัพย์ การจัดให้มีการแต่ง หรือคัดลอก "การสร้าง" หรือ "ผู้สร้าง" จึงมีหลายนัยยะ ชาวพุทธภาคใต้สร้างหนังสือเพื่ออุทิศธรรมเพื่อเอาบุญ การสร้างพระธรรมไว้ในศาสนาถือว่าเป็นธรรมทานซึ่งได้รับอานิสงส์เป็นเลิศ สำหรับการเขียนวรรณกรรมท้องถิ่น ผู้เขียนอาจจะหมายถึงผู้แต่ง หรือผู้คัดลอก หรืออาจจะเป็นคนเดียวกัน ความจำและความคิดเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งของผู้แต่ง ส่วนผู้คัดลอกอาจจะเป็นผู้ร่วมแต่ง หรืออาจจะจ้างให้คัดลอกก็ได้ จะต้องเป็นผู้มีลายมือดี คติการสร้างหนังสือที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ เพื่อให้ประกอบการอ่านหนังสือให้แตกหรือแบบเรียนจะมีการคัดลอกกันแพร่หลาย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ระบบคิดและภูมิปัญญา,วรรณกรรมท้องถิ่น,อัตลักษณ์

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ (2547) "สิ่งสำแดงถึงความเป็นท้องถิ่นของวรรณกรรมทักษิณ" **วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมปริทัศน์** (85-104) กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

งานศึกษาชิ้นนี้พบว่า สิ่งสำแดงถึงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ในวรรณกรรม ท้องถิ่นภาคใต้ คือ การใช้ขนบนิยมทางฉันทลักษณ์ การใช้หน่วยเสียงและหน่วยคำ การใช้โครงสร้างประโยคหรือวลี การใช้ถ้อยคำสำนวน การกล่าวถึงวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการใช้วิธีดำเนินเรื่องแบบหนังตะลุง สิ่งสำแดงดังกล่าวล้วนเป็นอัตลักษณ์ หรือลักษณะที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ที่ชัดเจน เช่น ขนบนิยมทางฉันทลักษณ์เป็นการใช้กาพย์พื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกาพย์สุรางคนางค์หรือ "ราบ" การกล่าวถึง วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น บทชมโฉม บทประณามพจน์ โครงสร้างอาคารบ้านเรือน ที่กล่าวถึง การใช้ดนตรีกาหลอ การดับธาตุ การแต่งกาย ฯลฯ ล้วนเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งสิ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ระบบคิดและภูมิปัญญา, วรรณกรรมท้องถิ่น, อัตลักษณ์, วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้

หรรณ หัสมา (2533) 'วัฒนธรรมของชาวไทยที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถภาคใต้' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จากการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถภาคใต้ อุโบสถวัดวัง วัดวิหารเบิก อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง วัดคูเต่า กิ่งอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา วัดมัสยิมาวาสวรวิหาร วัดโพธิ์ปฐมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา วัดชลธาราสิงเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส พบว่า มีวัฒนธรรมของชาวไทยที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถภาคใต้ได้แก่ วัฒนธรรมความเชื่อและศาสนา ชาวไทยเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัยพบว่า การสร้างที่อยู่อาศัยของคนไทยสมัยก่อน สร้างแบบเรือนแพ เครื่องผูก เครื่องสับ และเรือน 2 ชั้น วัฒนธรรมการแต่งกาย คนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมสวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบน สุกภาพสตรีใช้ผ้าสไบ หรือผ้าคาดอก เด็กอายุ 1 - 8 ปี นิยมเปลือยกาย มีเครื่องประดับหลายอย่างเช่น ลูกปัด กำไลข้อมือข้อเท้า วัฒนธรรมการประกอบอาชีพคนไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำสวน ทำนา ทำไร่ อาชีพประมง เลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์ป่า วัฒนธรรมการคมนาคม การเดิน ใช้วัวเทียมเกวียน ช้าง ม้า เป็นพาหนะในการเดินทาง ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลำคลองใช้เรือเป็นพาหนะ วัฒนธรรมการเล่นและกีฬา ได้แก่ การแสดงหุ่นกระบอก วงปี่พาทย์ โขน มโนราห์ หนังตะลุง และยังมีกีฬามวยไทย กีฬาชนวัวนิยมกันมาก จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถภาคใต้ยังปรากฏวัฒนธรรมของชาวจีน มาเลเซีย และชาวตะวันตก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ศิลปพื้นบ้าน, จิตรกรรมฝาผนัง, การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

อภิเชษฐ์ ศิริโชติ (2538) 'วัฒนธรรมการถนอมอาหารของชาวบ้านบริเวณคาบสมุทร สหิงพระ จังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาประเภทและวิธีการถนอมอาหาร รวมทั้งศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการถนอมอาหารของชาวบ้าน ในด้านประเภทและวิธีการถนอมอาหารพบว่ามีหลายวิธี คือ การถนอมอาหารโดยการตากแห้งโดยใช้ความร้อนจากแสงแดด อาหารที่นำมาตากแห้งอาจจะต้องผ่านการลวก การต้ม และการหมักเกลือ สิ่งที่น่ามาถนอมอาหารแบบนี้ได้แก่ ปลา ไข่ปลา กุ้ง หมึก และสาหร่ายทะเล รวมทั้งเนื้อสัตว์ต่าง ๆ และผักผลไม้ การถนอมอาหารโดยวิธีหมักต้องเป็นการถนอมโดยการหมักเกลือหรือแช่ในน้ำเกลือหรือน้ำส้มสายชู อาหารหมักต้องลักษณะนี้ได้แก่ ปลาต้ม กุ้งต้ม แป้งแดง จิ้งจิ้ง ญูดู ไตปลา อาหารประเภทเนื้อ คือ หน้างซึ่งทำจากเนื้อวัว และอาหารพวกผักผลไม้ ได้แก่ ผักเสี้ยนดอง หน่อไม้ดอง สะตอดอง ผักกาดดอง ฯลฯ การถนอมอาหารโดยวิธีเชื่อมหรือกวนเป็นการถนอมอาหารโดยใช้น้ำตาล อาจจะเป็นการแช่อิ่ม อบน้ำตาล และกวน มีเฉพาะอาหารประเภทผักและผลไม้เท่านั้น เช่น กล้วยเชื่อม พักทองเชื่อม มะขามแช่อิ่ม กล้วยอบ สับปะรดกวน เป็นต้น และการถนอมอาหารโดยการรมควัน อาหารประเภทนี้ที่นิยมกันได้แก่ ปลารมควัน กุ้งรมควัน และเนื้อรมควัน ในด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการถนอมอาหาร การถนอมอาหารดังกล่าวส่งผลต่อวัฒนธรรมด้านการบริโภค แสดงให้เห็นการบริโภคอาหารที่ถนอมหลายลักษณะ วัฒนธรรมด้านสังคมสัมพันธ์เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เครือญาติ และผู้คนในชุมชน เช่น การแบ่งปัน การร่วมกันผลิตและจำหน่าย วัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ครอบครัวมีรายได้มีงานทำ และการแพร่กระจายของอาหารไปยังแหล่งอื่น และวัฒนธรรมด้านภาษาได้ส่งผลต่อการใช้คำหรือถ้อยคำ และสำนวนภาษาในภาษาถิ่นภาคใต้ที่มีลักษณะเฉพาะตน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, สงขลา, วัฒนธรรมกับการพัฒนา, การจัดการทรัพยากร, อาหารพื้นบ้าน

อมรา ศรีสุชาติ (2542) "เทคโนโลยีและศิลปกรรมสมัยโบราณ : ในภาคใต้" สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 7 (3458-3476) กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

สาระสำคัญเกี่ยวกับเทคโนโลยีและศิลปกรรมสมัยโบราณในภาคใต้ ซึ่งศึกษาจากโบราณวัตถุและหลักฐานโบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ พบว่า มีวัตถุที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำเนิด และพัฒนาการทางเทคโนโลยีของประดิษฐกรรม ได้แก่ ไม้ ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับประดิษฐกรรมในสมัยแรก ๆ เช่น ภาพเขียนบนผาผนังถ้ำต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นหลักฐานสำคัญต่อการกำหนดอายุสมัยของชุมชน และยังแสดงถึงขั้นตอนสำคัญ

ของการพัฒนาทางเทคโนโลยีของโบราณ ตั้งแต่การรู้จักใช้ไม้อันอาจเกิดจากการนำไม้มาขัดสีให้เกิดไฟ ซึ่งเป็นผลที่นำไปสู่การค้นพบ "เทคโนโลยีเกี่ยวกับความร้อน" นอกจากนั้นยังมีหิน - แร่ ประกอบหิน กระจกเปลือกหอย ดินปั้น - ดินดิบ - ดินเผา ซึ่งประดิษฐ์กรรมเครื่องปั้นดินเผาที่ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเทคโนโลยีความร้อน และวัตถุที่เป็นดิน ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ทำให้มีการสร้างเตาเผา และอิฐสำหรับสถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีเกี่ยวกับความร้อนที่พัฒนาในระดับสูงขึ้นไป นอกจากนี้ยังมีโลหะหลอมมีการพบหลักประกอบที่แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนโบราณภาคใต้รู้จักเทคโนโลยีของงานโลหะกรรม คือการพบเบ้าหลอมโลหะ และเครื่องประดับ ส่วนประดิษฐ์กรรมต่าง ๆ เช่น การกะเทาะและขัดแต่งหินให้เป็นประดิษฐ์กรรม ศิลปกรรมบนผาผนังหิน การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำลูกปัดแก้ว สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการมีพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีและศิลปกรรมสมัยโบราณของคนโบราณในภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ระบบคิดและภูมิปัญญา,โบราณคดี,การเรียนรู้ของชาวบ้าน

อร่ามรัมย์ ดั่งชนะ (2542) "ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ : ศึกษากรณีสวนสมรม" สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าปัจจุบันมีสวนสมรมเหลืออยู่เป็นจำนวนมากในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอพนม และอำเภอบ้านตาขุน ในจังหวัดชุมพรมีสวนสมรมมากในพื้นที่อำเภอหลังสวนและอำเภอพะโต๊ะ ส่วนในจังหวัดระนองมีสวนสมรมเหลือไม่มากนัก สวนสมรมในพื้นที่ดังกล่าวสวนมากเป็นสวนเก่าแก่ตกทอดมา 2 - 3 ชั่วอายุคน สวนใหม่ ๆ ก็มีบ้างที่ทำแบบสวนสมรมแต่มีไม่มาก ชาวบ้านที่ทำสวนสมรมส่วนใหญ่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยที่ผู้สืบทอดเกิดมาและใช้ชีวิตในท่ามกลางสวนสมรมอยู่แล้วจึงเรียนรู้ตามธรรมชาติ สวนสมรมเป็นสวนซึ่งเจ้าของปลูกทุกอย่างที่จะกินและใช้ ปล่อยให้อยู่ตามธรรมชาติโดยไม่จัดระเบียบ คอยแผ้วถางโคนต้นบ้างในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผล และคอยระวังมิให้เถาวัลย์ขึ้นคลุมจนต้นไม้ตาย เป็นการปลูกเพื่อยังชีพ แบ่งปันในหมู่เพื่อนฝูงและญาติมิตร ที่เหลือขายเป็นรายได้ การทำสวนสมรมไม่ต้องใช้ปัจจัยมากเพราะไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลง จะมีก็เฉพาะการปลูกซ่อมแซม เป็นสวนที่ไม่ทำให้ร่ำรวย แต่อยู่ได้อย่างพอเพียง มีความสุขตามอัตภาพ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,อาชีพพื้นบ้าน,การจัดการทรัพยากร

อร่ามรัตน์ ด้วงชนะ (2544) "การศึกษายาพื้นบ้านที่ใช้รักษาโรคซางของหมอพื้นบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี" งานวิจัยโดยการสนับสนุนจากสำนักงานราชภัฏและสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการบำบัดรักษาโรคซางและสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาพบว่า หมอพื้นบ้านที่ยังคงรักษาโรคซางในเด็กด้วยการกวาดยายังคงได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้านอยู่มาก ยากวาดซางที่ได้รับความนิยมทั่วไป คือ ยากวาดซางเด็กและยามหานิลรัตน์ ในการผลิตยาหมอใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งยึดถือจากตำรายาโบราณจากหนังสือbudเป็นหลัก สำหรับการรักษายังคงใช้วิธีการแบบเดิม คือ ป้ายยาลงในลำคอและปากของเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่เกือบทุกรายหายจากโรคดังกล่าว ชาวบ้านจึงยังคงนำบุตรหลานมารักษาอย่างแพร่หลาย ปัญหาก็คือ สมุนไพรที่นำมาใช้ในการผลิตยารักษาเริ่มหายาก และหมอยังผลิตตามแบบดั้งเดิมขาดอุปกรณ์การผลิตที่เหมาะสม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, สุราษฎร์ธานี, ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การแพทย์พื้นบ้าน, ความรู้ท้องถิ่น, การจัดการทรัพยากร

อรุณีวรรณ นาตรี (2547) "การสื่อสารในการพัฒนาประชาคมทับเที่ยง" รายงานการวิจัยโครงการชุดการสื่อสารเพื่อชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

งานวิจัยนี้อธิบายให้เห็นพัฒนาการของประชาคมทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคม ได้แก่ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของคนทับเที่ยง ลักษณะของเมือง สถานการณ์ที่เหมาะสม กลุ่มกิจกรรมก่อนเกิดประชาคม และปัจจัยด้านบุคคลและพันธมิตร ศึกษารูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการดำรงรักษาเครือข่ายประชาคมตั้งแต่ขั้นการเริ่มรวมตัวขึ้นรวมพลสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ขยายเครือข่ายผ่านโครงการและกลุ่มกิจกรรม และขั้นปรับตัวเปลี่ยนแปลงซึ่งในขั้นนี้ไม่ปรากฏตามโครงสร้างของประชาคม แต่สื่อสารด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวในการขยายเครือข่ายใช้สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม การสื่อสารต่อสาธารณะและการใช้ช่องทางสื่อสารที่เหมาะสม ในด้านความคิดของกลุ่มแกนนำมุ่งที่สร้างสรรค์การเมืองภาคประชาชน โดยผู้นำจะนำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมของประชาคมทับเที่ยงเป็นที่รับรู้ของสาธารณะในระดับปานกลางผ่านทางวิทยุรถโฆษณาและเสียงตามสาย ส่วนการใช้จดหมายเชิญอย่างเป็นทางการเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ชาวเมืองรับทราบน้อยที่สุด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคใต้, ตรัง, ประชาคม, การสื่อสาร, การมีส่วนร่วม

อำนาจ ชมภูวงศ์ (2545) "การผลิตหมากแห้งของบ้านทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัด นครศรีธรรมราช" สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับบริบทชุมชน การผลิตหมากแห้ง การสร้างตลาด และธุรกิจหมากแห้ง ของชุมชน พบว่าบ้านทอนหงส์มีลักษณะทางกายภาพเหมาะแก่การปลูกพืชสวน พืชไร่ เพราะมีพื้นที่ อันอุดมสมบูรณ์ ประชาชนประกอบอาชีพสวนผลไม้ และยางพาราเป็นอาชีพหลัก ผู้คนในชุมชนนับถือ ศาสนาพุทธ มีการถือครองที่ดินค่อนข้างน้อย ปัญหาของชุมชน คือ ปัญหาสังคม การแก้ปัญหา ใช้ระบบอาวุโส และการประนีประนอม เนื่องจากปริมาณหมากในชุมชนนี้มีมาก นอกจากขายสดแล้วยังทำเป็นหมากแห้งขายด้วย การผลิตหมากแห้งมีกระบวนการตั้งแต่เตรียมหมากแห้งและเครื่องมือ การผ่าหมาก ตลอดจนการเก็บเพื่อจำหน่าย ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุ ตลาดหมากแห้ง คือ พ่อค้า ในท้องถิ่น และในตลาดเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งจะดำเนินการค้ากับพ่อค้ากรุงเทพฯ และพ่อค้า ต่างประเทศอีกทีหนึ่ง เนื่องจากศักยภาพการผลิตของที่นี่ทางด้านวัตถุดิบและคุณภาพการผลิตดี จึงพยายามรวมกลุ่มกับเพื่อนทำธุรกิจ แต่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับผู้รับผิดชอบ เพราะยังขาดประสบการณ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,นครศรีธรรมราช,วัฒนธรรมกับการพัฒนา,เศรษฐกิจชุมชน

อำมร พันธนียะ (2544) 'วัฒนธรรมการใช้หมากของชาวบ้านในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้พบว่า การใช้หมากบริโภคของชาวบ้านในคาบสมุทรสทิงพระในชีวิตประจำวัน ใช้รับประทานได้ตลอดเวลาตลอดทั้งวัน ในการรับแขกการใช้หมากรับแขกที่มาเยี่ยมเยียนเป็นวิถีปฏิบัติ กันโดยทั่วไป และถือว่าการให้เกียรติแก่แขก ในประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ มีหมากเข้าไปเกี่ยวข้อง อยู่มากได้แก่ ประเพณีแต่งงาน งานบวช งานศพ งานสะเดาะเคราะห์ และบวงสรวงต่าง ๆ และ พิธีกรรมการไหว้ นอกจากนี้ยังมีการใช้หมากเป็นยาสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยเช่น โรคทางผิวหนัง ในช่องปาก และยารักษาโรคภายใน เป็นต้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,กลุ่มทะเลสาบสงขลา,วัฒนธรรมการบริโภค,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

อุบลศรี อรรถพันธ์ (254) "การปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ประเภทหนังสือ บุคเรื่องปองครก" สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาและเปลี่ยนรูปแบบอักษรวิธีการเขียนวรรณกรรมต้นฉบับ ให้เป็นอักษรวิธี แบบที่ใช้ในปัจจุบัน โดยไม่เปลี่ยนความหมายของคำผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ มีคุณค่าทางจริยธรรม คติธรรม สังคม วัฒนธรรม และคุณค่าทางอรรถรสของวรรณกรรม โดยมี

แนวคิดหลักที่มีพื้นฐานมาจากหลักธรรมในศาสนาพุทธ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับคำสอนสตรี ความรัก ความกตัญญู และค่านิยมของบรรพบุรุษ คุณค่าทางสังคม และวัฒนธรรมสะท้อนภาพของบ้านเมือง ผู้คน ประเพณี และการละเล่นของชาวใต้ในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนคุณค่าทางอรรถรสของวรรณกรรมแสดงให้เห็นความสามารถของกวีที่ใช้ภาษาสื่อความหมายได้อย่างไพเราะสะเทือนใจ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาครใต้, วรรณกรรมพื้นบ้าน, การปริวรรตและวิเคราะห์วรรณกรรม

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) "ภูมิปัญญาทักษิณ : ภูมิปัญญาในหัตถกรรมพื้นบ้าน" ภูมิปัญญาชาวบ้าน สี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย (200-209) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาครใต้มีงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่เป็นงานหัตถกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ไม้ หวาย กระจุ๊ด กก คล้าและคลุ้ม มะพร้าว ต้นปาล์ม ลิเพา เขาสัตว์ เปลือกหอย การนำมาใช้ประโยชน์แสดงให้เห็นถึงความสามารถของชาวบ้านเชิง ประดิษฐ์กรรมที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะ คือ ไม้และมะพร้าว ประโยชน์ของทั้งไม้และมะพร้าวได้ทั้งเป็นอาหารใช้ทำเครื่องดนตรี อีกทั้งยังใช้ประดิษฐ์เป็นงานหัตถกรรมและเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อีกมากมาย สำหรับงานหัตถกรรมพื้นบ้านของภาครใต้ ที่มีลักษณะพิเศษ มีดีของภาครใต้มีรูปแบบและลักษณะหลากหลายเช่น มีดเคียง มีดจะโหนง มีดเดือยไก่ มีดแต่ง มีดตอก มีดบาดะ มีดหมอบ มีดอ้ายงอ มีดต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะและหน้าที่ใช้สอยต่าง ๆ กัน สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของภาครใต้ได้อย่างดี ผลิตภัณฑ์ย่านลิเพาเป็นงานหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของภาครใต้ ซึ่งได้รับความนิยมทั้งในและต่างประเทศ หมากหรือขันตักน้ำเป็นงานหัตถกรรมที่มีลักษณะพิเศษทั้งชื่อและตัวอุปกรณ์ซึ่งนิยมใช้กันในแถบชนบท ส่วนเหล็กชูดหรือกระต่ายชูดมะพร้าว เป็นงานศิลปะพื้นบ้านที่เกิดจากการจินตนาการโดยออกแบบเพื่อความสะดวกในการใช้สอย จนกลายเป็นงานหัตถกรรมที่น่าสนใจของภาครใต้อันแสดงภูมิปัญญาชาวบ้านทักษิณที่มีคุณค่า

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาครใต้, ระบบคิดและภูมิปัญญา, หัตถกรรม, การเรียนรู้ของชาวบ้าน

เอมอร บุญช่วย (2544) 'ศึกษาดำเนินานและความเชื่อที่เกี่ยวกับทวดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับทวด พบว่า ทวด คือ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้ ดำเนินานทวดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ดำเนินานและความเชื่อเกี่ยวกับทวดที่เชื่อว่าอยู่ในรูปคน ได้แก่ ทวดคำแก้ว ทวดขุนไทร ทวดแม่ยายแอด เป็นต้น ดำเนินานและความเชื่อเกี่ยวกับทวดที่เชื่อว่า

อยู่ในรูปสัตว์ เช่น ทวดแหลมจาก และตำนานทวดที่เชื่อว่าไม่มีรูป เช่น ทวดวัดเอก ทวดสระโพธิ์ ศาลาทวด ทวดวัดเชิงแสใต้ ทวดดังกล่าวนี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่าสามารถบันดาลด้านโชคลาภ คúmครองโรคภัยไข้เจ็บ ความปลอดภัยให้แก่ลูกหลานได้ นอกจากนั้นยังเชื่อว่ามีผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,สงขลา,วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ชุมชน,ความเชื่อ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

โอภาส อิศโม (2544) 'ศึกษาพิธีครอบเทริดโนรา' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

งานวิจัยนี้พบว่า พิธีครอบเทริดโนรามีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาสำหรับศิลปินโนรา องค์ประกอบสำคัญในพิธีนี้ คือ โอกาสในการประกอบพิธีจะจัดในวันพุธถึงวันศุกร์ จัดในวันข้างขึ้นของเดือนตั้งแต่เดือนอ้ายถึงเดือนเก้า ผู้ทำหน้าที่ครอบเทริดโนราเป็นครูโนราหรือครูของผู้เข้ารับการครอบเทริดผ่านการครอบเทริดมาแล้ว ผู้เข้ารับการครอบเทริดต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ เป็นโสด จำโนราได้เป็นอย่างดี อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี ได้แก่ เครื่องสังเวศรห่มอ มีหมอน้ำมนต์ บายศรี เครื่องแต่งพอก อาหารคาวหวาน กล้วย อ้อย เป็นต้น โรงพิธีต้องสร้างตามธรรมเนียมปฏิบัติของโนรา การประกอบพิธีในตอนเย็นวันพุธ เริ่มจากกาศครู นูชาครู เช่นไหว้ครูห่มอ และผู้เข้าพิธีทำพิธีกราบครูห่มอโนรา ในวันที่สองเริ่มในตอนเช้ามีการกราบพระอาทิตย์ กาศครู นูชาครูห่มอโนรา โนราแต่งพอกพระสงฆ์ให้ศีล ตัดจุก ครอบเทริดโนรา โนรารำทลีสอง คำพรัด เชิญครูห่มอเข้าประทับทรง ในวันที่สาม เริ่มกาศครูตอนเช้า รำบทคล้องหงส์ รำแทงเข้ ทำพิธีส่งครู ส่งเทวดา ถือว่าเสร็จพิธี ต่อจากนั้นโนราผู้เข้ารับการครอบเทริดต้องไปจำโนรา 3 วัด 3 บ้าน เพื่อเอาเคล็ดและบวชเป็นพระภิกษุ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคใต้,การละเล่นพื้นบ้าน,พิธีกรรม,ความเชื่อ

Challika Mahaphunton , (1996) 'Locating a dialect boundary between eastern southern Thai and western southern Thai using syllables with long vowels and final /k/ or /ʔ/' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

The research aims at locating the dialect boundary between eastern southern Thai and western southern Thai on the basis of variation between /k/ and /ʔ/ in the final position of long syllables. Based on a survey of related literature it was hypothesized that the dialect boundary should be found in the low-land areas. When the boundary lines drawn in the five areas are considered together with the location of the mountain ranges, a complete picture of the dialect boundary between eastern southern Thai and western southern Thai may be seen beginning at the Gulf of Thailand in Surat Thani, moving south along the Nakhon Si Thammarat mountain ranges, turning west past the Na Daeng mountain ranges, and ending at the Andaman Sea .

Keywords: arts and culture, southern Thailand, eastern southern Thai, western, dialect, literature

Nithima Choomuang , (2001) 'The adaptation of nora "A traditional media", in Thai society ' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

This research aims at studying the causes of recent adaptation of "Nora" traditional media, studying the recent adaptation of "Nora" traditional media in terms of form and content, and studying the results of the adaptation. It is found that there are two types of "Nora" performance, to wit "Nora Rong Khru" (Performing "Nora" for doing ritual) and "Nora Sadaeng" (Performing "Nora" for entertaining). "Nora Sadang" is an adapted "Nora" performance in contemporary Thai society. Three causes of the recent adaptation of "Nora" traditional performance include the coming of new media, audience's favor, and income. In addition, the basic factors of the survival of the current "Nora" traditional media in Thai society include beliefs about Nora masters and beliefs about rituals in "Nora Rong Khru". These beliefs function as keys for the preservation of "Nora" performance for new generations.

Keywords: Arts and culture,southern Thailand,dance,traditional media,performance,Nora

Orawan Sanloha, (1999) 'Female Nora ' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

Aims at studying the history and development of conventionalized dance set-pieces as well as the lives of Female Nora performers. The study is based on a string of empirical evidence-related studies; interviews with Nora masters and Nora experts; and observations during the demonstration by Mrs.Tawin Chumpatong, a famous Nora master. The first female Nora performers made their debut 70 years ago, and their advent significantly contributed to the development of Nora, a form of dance typical of the South. Chronological developments and as follows: the introduction of spontaneous verses of "Mutto" in 1939; the launch of story lines drawn from folk tales in 1941; the dawn of modern Nora in 1957; and the refocus on traditional Nora by educational institutes in 1964. According to the study, the conventionalized dance set-pieces fall into two categories, one with 58 movements and the other with 42. The presentation of the 10-step dance movement .

Keywords: arts and culture,southern Thailand,study,dance,traditional media,performance,Nora

Pichayanee Chengkeeree, (1999) 'A Study of folk literature using Vladimir Propp's structural theory of the folklore ' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

This thesis aims at analyzing the structure of Thai folk literature particularly the literature based on chakchak wongwong tales- Thai fairytales. The structural theory of folktale of Vladimir Propp , a Russtian folklorist , will be used as framework in analyzing 61 folktales from all the regions in Thailand. The structure of folk literature in each region will be compared and the structure of Thai chakchak wongwong literature in general will be identified. The thesis finds out that there is a structure underlying and determining the sequence of the hero's behaviors in Thai folk literature in each region. The structure of Thai fairytales is different from that of Russian fairytales. We can thus conclude that the fairytales in each culture has its own structure that determines the sequence of hero's behaviors in

the stories, the same way as each language has its own grammar.

Keywords: arts and culture, southern Thailand, folklore, Thai folk literature, folktales, Thai cakchak wongwong stories

Sawit Pongvat, (1995) 'Ronggeng : a native dance in Southern of Thailand' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

Aims at studying the history, the roles and the style of Ronggeng in the Boat Ceremony of the Chao Le (Sea people) at Tukkae peer, Sire Island, Phuket Province, 1993-1995. Research methodology was based upon observation of the actual Ronggeng dances in the Boat Ceremony, from interviewing the only Ronggeng female teacher, and from observation of various demonstrations of the sea people. The research found that Ronggeng is a folk dance in the Southern part of Southern Thailand, which was developed from the Spanish and the Portuguese dances. The Boat Ceremony comprised several processions paying homage to ancestors, materials preparation, boat construction and boat floating. This traditional Ronggeng dance is changing from the dance from ceremony to tourism. Its traditional dance gestures, costume and music are rapidly disappearing. The traditional Ronggeng dance of this Chao Le may soon be lost.

Keywords: arts and culture, southern Thailand, native dance, Ronggeng, Boat Ceremony, Chao Le

Somboon Puttajuk, (1986) 'Application of Muslim Law in Pattani Narathiwat Yala and Satun' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

Aims to learn of the status and information background of Islamic law from the past up to the present; to study the characteristics, patterns of the application of Islamic law, policy guidelines of the state on the application of Islamic law as well as the structure prerequisite for Islamic law by comparing with countries which have the Muslims as the minority group; and finally to identify problems occurred from the utilization of the existing Islamic law. Hypothesizes that the application of the present Islamic law does not correspond to the national policy in promoting the standard of living of the residents in the

four southern provinces; the application of Islamic law specifically in the cowet incurs with the damages in the relationship system of families married under the Islamic law; and the application of the present Islamic law lacks all the details necessitated for its utilization .

Keywords: arts and culture,southern Thailand,local wisdom,Islamic law,Muslims

Sompote Ketkeaw, (1995) 'A comparative study the Nora dance gestures of the five Nora teachers' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

This thesis aims at studying the characteristics of Nora dance in the South. The study is based upon comparative analysis of the five Nora teachers who are over 60 years old with knowledge, experience, and well known. And they have many students to continue the Nora dance . They are no longer perform for a living. The research methodology was done by interviewing and observing dances of the five teachers. Then compared their dances for similarity and differences. The research found that the dances of the five teachers in Phleng Kru were similar only in the first gesture. The rest were different in their sequences and their gestures. Their dances in Phleng Kru Son and Phleng Son Rum were similar in their sequences and gestures. This was because these dances were accompanied by the standard song lyrics.

Keywords: arts and culture,southern Thailand,dance,traditional media,performance,Nora

Teerawat Changsan, (1995) 'Pran Nora ' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

The purpose of this research is to study the history, the roles, the dances, and the masks of Pran Nora. Pran Nora is the hunter who is an important figure in Nora theatre in the four provinces of southern Thailand--Nakhon Si Thammarat, Phthalung, Songkhla, and Trang. The study was done by interviewing senior Pran Noras who are well known and respectable, and observing their performance demonstrations. The study found that Pran Nora was probably originated and developed along with Nora theatre. Pran Nora were both male and female. There were two kinds of dance patterns. Throughout the two year field study, Pran Nora actual performance had not been found. It is likely that Pran Nora nearly

comes to its extinction.

Keywords: arts and culture, southern Thailand, masks dance, Pran Nora

Thummanit Nikomrat, (1996) 'Nora : kan ram rasom tha baeb tua on' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

Aims at studying kan ram pasom tha baeb tua on or Nora dance with body bending. It focusses on history body preparation, performance and choreography of this type of Nora which is found in Songkhla, Saton, Ranong and Nakhon Si Thammarat provinces. The study is based upon related documents, interviewing, observation of dance demonstration, and the real performances of five famous dancers. The study finds that, this dance is a combination of general Nora dance and the dance with body bending based upon creativity and special talent of dancers. Dance with body bending is now performed by very few dancers because it requires dancers with special body bending or rubber body. Moreover, training needs longer and tougher process. Less people practice this dance. Thus, it is rarely seen. So the mechanism to preserve, promote, and disseminate is needed to guarantee the continuation of this dance in the future.

Keywords: arts and culture, southern Thailand, Nora dance, kan ram pasom tha baeb tua on

Yaowalak Srisuksai, (2002) 'Socio-economic and cultural changes: a case study of Sanga-Ou Sea Gypsies at Ko Lanta, Krabi province' M.A. Thesis Chulalongkorn University.

The objectives of this study are : 1) to study the way of life of the Sanga-ou at Ko Lanta , Krabi province, 2) to study socio-economic and cultural changes of this people and this community. The main hypothesis is that the expansion of the modern economy from outside and the intervention of the state have brought about great changes in the life of the people. Participant observation and indepth interview are methods employed in this study. Ten key informants are selected based on their experiences in community life of the village. Modern market economy turned the traditional economy into market economy. Changes have occurred in all aspect of their life. On the other hand, people have also struggled to

preserve some of the community life through kinship bonds and other basic ethnic values and thought. They maintain their ethnic origin, language, religions rituals and practice. This helps to slow down the paces of social and economic changes to a certain degree .

Keywords: arts and culture,southern Thailand,Krabi,Ko Lanta,Ban Sanga-Ou,socio-economic and cultural changesn,sea Gypsies